

VYSVĚTLIVKY

Str.:

- 7: *Slavná policie... to je vlastně skandál!* — Podle lokálky Národních listů (dále jen NL) z 2. ledna 1888 byla policie povolána jen do košířského hostince U koruny, kde došlo ke rvačce; *Košíře... jsou jenom „obvod“* — nebyly tehdy ještě částí Prahy, pouze samosprávným obvodem; ke sloučení s Prahou došlo až v r. 1920 (spolu s jinými 37 samosprávnými okresy a obcemi);
- 8: *Je nám kyselo po roku starém...* — Docházelo k neustálým konfliktům v českém politickém táboře. V květnu vyvrcholila roztržka mezi staročechy a mladočechy a Rieger rozpustil Český klub poslanců, když předtím obvinil mladočeský orgán Národní listy ze štvání proti staročechům. Přestože se opět začínalo mluvit o tzv. „smíření Čechů s Němci“ (srov. vysv. k str. 248), vydal v srpnu 1887 rakouský centralistický ministr vyučování Paul Gautsch von Frankenthurn (1851—1918) výnos (tzv. ordonance) o postupném rušení méně navštěvovaných českých středních škol a zamítání žádostí o zřizování českých gymnasií a subvence pro ně v krajských městech (proti tomu se měl zvýšit počet českých a německých státních gymnasií v Praze). V lednu 1888 byla předložena českému sněmu na jeho první schůzi osnova jazykového zákona pro školy obecné a střední o zavedení nezávazného učení oběma zemským jazykům na vícetřídních školách, což vlastně znamenalo zavádění němčiny do všech druhů škol. Čeští poslanci opět marně poukazovali na neutěšený stav českého školství a dožadovali se stejných práv a podpor pro české školy jako pro německé. Počátkem ledna bylo otevřeno druhé velké německé divadlo v Praze (dnešní Smetanovo), zatímco české divadlo se muselo spokojit s jedinou reprezentativní scénou. Při slavnostním otevření nového německého divadla byli přítomni i zástupci šlechty a staročeské strany. V Praze pokračovaly buršácké výtržnosti, na menšinových školách v pohraničí byly pronásledovány české děti a volby do obchodní komory vinou špatné volební organizace z české strany dopadly v mnoha městech pro Čechy nepříznivě (např. v Brně, Prostějově, Liberci, kde sbírání hlasů bylo svěřeno německým nacionalistům a česká veřejnost nebyla dostatečně informována); *od Popeleční středy do svaté Trojice* — od prvního dne šestinedělního postu před velikonoce do svatodušních svátků (tj. do sedmé neděle po velikonoce); *Saturn... vlastní své děti jedl* — staroitalský bůh setby, sklizně, polního hospodářství a rolnictví Saturnus, ztotožňovaný po-

- zději s řeckým bohem Kronem, který připravil svého otce o vládu a sám ze strachu před podobným osudem polykal své děti;
- 9: *Jmenovitě ne v politice...* — narážka na opatrnickou a kompromisní politiku staročeků jako vedoucí strany, určující program české buržoazní politiky; *inženýr Ritter* — snad August R. (nar. 1826);
- 10: *Praha... má také špatnou vodu* — souvisí se stížnostmi na nedostatek pitné vody na pražských školách (NL 28. prosince 1887); *V Lahovičkách nalezena voda* — na jaře 1885 dala pražská obec v Lahovičkách provádět sondy na zjištění, stačí-li tamní prameny k zásobování Prahy pitnou vodou;
- 11: *Už je zde, už je v největším květu...* — V Herrmannově pozůstalosti je fejeton označen jako Masopustní agenda nebeská; čerpá ze Zíbrtových Staročeských obyčejů... a Ikonografie J. E. Veselého (srov. vysv. k str. 112 a 116); *inseparables* — nerozluční;
- 12: *Dionysia Areopagity De coelesti hierarchia* — O nebeské hierarchii; Dionysius Areopagita (2. pol. 1. stol.), domněle první biskup aténský, kterému byly ve středověku připisovány mystické spisy neznámého autora z 5. stol., v nichž se křesťanská teologie slučovala s učením novoplatonismu; *Krásné oči... svatou Otýlii... Lucii... Kláru* — sv. Otýlie (zemřela kolem 790), první abatyše ženského kláštera na Hohenbergu v Alsasku; byla prý od narození slepá a zraku nabyla až při křtu; na obrazech mívá jako atribut (znak) dvě oči a palmovou ratolest, sv. Lucie (umučená asi r. 303) mívá jako atribut dvě oči na misce (byly jí vypíchnuty); sv. Klára z Assisi (1194—1253), zakladatelka řádu klarisek; všechny tři jsou v lidovém podání vzývány při očních chorobách; *vytrvalé nožky... Jan Evangelista* — vzýván jako patron chránící nohy; „Dobří tanečníci“. Referent svatý Vít. — křečovitým záchvatům posunčiny se lidově říká tanec svatého Víta; sv. Vít (umučen asi 306) byl patronem herců a tanečníků; „Dobří manželé muži“... *svatý Mikuláš... pro vzornou ochotu svoji* — Mikuláš Barský (zemřel kolem 350), biskup myrrhenský (viz i vysv. k str. 92); podle legendy zachránil Myrrhu před hladomorem a chudému kupci, otci tří dcer, vhodil v noci oknem váček s penězi, aby měl pro ně na věno; proto se k němu modlily dívky, které se chtěly vdát; „Staré ženy“... *svatý Ondřej* — apoštol Ondřej (umučený asi r. 70) byl patronem proti pomluvám;
- 13: „Nalezené věci“... *Arnolda... Vincence... Antonína* — sv. Arnold (zemřel 640), biskup metský, má jako atribut rybu přinášející ztracený prsten; sv. Vincenc a Paula (zemřel 1660), zakladatel nalezinců; sv. Antonín Paduánský (1202—1231), františkánský misionář; věřilo se o něm, že má moc vrátit lidem všechno, co ztratili po cestě; „Krásná ramena“... *svatý Vavřinec... jenerál kapucínů* — Laurentius de Brundusio (zemřel 1619), vzývaný jako ochránce ramen (*kapucíni* — větev chudého žebravého řádu františkánů /podle kapuce, která jim zahalovala hlavu/); „Krásné poprsí“... *svatá Háta a svatý Mamert* —

- sv. Háta (též Agáta), umučená asi r. 251 (mj. pálena pochodněmi a uřezány jí prsy); jejím znakem je mísa s ňadry; sv. Mamert (zemřel kolem 475), biskup vienský, proslulý učeností, zbožností a neohrožeností; oba byli vzýváni při nemocech prsních; *diurnista* — písař za denní plat; „*Krásné počasí*“ ... *svatý Serenus* — mučedník, státník asi r. 317, původně zahradník v Panonii; „*Zajatci*“ ... *svatá Barbora* — též patronka dělostřelců, hasičů a rybářů (její otec, bohatý kupec v Nikodémii, prý ji dal zavřít jako dítě do věže, aby k ní neproniklo křesťanství; když se však přesto stala křesťanskou, dal ji pronásledovat, mučit hořícími pochodněmi a sám ji stal, asi r. 237 (podle jiné legendy ji sice dal popravít, ale byla zabita bleskem); jako atribut mívá mj. věž a hlaveň děla; „*Kyselé pivo*“ ... *svatý Ludvík* — Ludvík IX. (1214—1270), franc. král, asketik, mecenáš chudých a nemocných (zobrazován, jak obsluhuje u stolu malomocné);
- 14: *počty kabalistické* — tajemné, mystické, záhadné (podle kabaly, tajného středověkého učení židovského, usilujícího o objasnění světa symbolickým výkladem posvátných knih; jeho stoupenci — kabalisté — přiřkládali písmenům a číslicím mystický význam);
- 17: *holubinka* — široká vějířovitě složená stuha nebo čepec jí zdobený; *české sušenky pana Jiránka v Lužci* — „české sušenky“ ze závodu Ladislava Jiránka v Lužci-Jenčovicích (první české továrny na sušenky vůbec) byly Nerudovým oblíbeným pečivem; *národní čepečky ve výloze paní Schuffenhauerové* — Anny Sch., modistky a majitelky půjčovny maškarních krojů v Žitné ul. 23; *kadrila* — čtverylka;
- 18: *Talleyrand* — T.-Périgord Charles Maurice de (1754—1838), franc. diplomat, oportunistický politik;
- 20: *jistý nakladatel český* — patrně Eduard Valečka (1841—1905), majitel knihkupectví a obchodu s hudebninami a uměleckými předměty na dnešní Národní třídě (č. 42), Nerudův přítel;
- 21: *u trinitářů* — v kostele nejsv. Trojice ve Spálené ul., při němž byl kdysi klášter (*trinitáři* — řád sv. Trojice, založený r. 1198; v Praze od r. 1705, zrušen 1783); *Národní beseda* — společenský ples pořádaný každoročně na paměť prvního českého plesu a ve prospěch Národního divadla na Žofíně (dnes Slovanský ostrov);
- 23: *Jean Paul* (vl. jm. Johann Paul Friedrich Richter, 1763—1825), Nerudou často citovaný něm. humoristický spisovatel, autor povídek ze života malých lidí;
- 24: *špargl* — chřest; „*krajtlová*“ *polívka* — z jarních bylinek; *Purkyně* — Jan Evangelista P. (1787—1869); od r. 1849, kdy byl povolán za profesora fyziologie do Prahy, se zúčastnil veškerého veřejného českého života;
- 25: *třeba bych se už nezanášel zpíváním jarních písní* — 1. vydání Prostých motivů s oddílem Jarní vyšlo v r. 1883, 2. vyd. 1888; *krajtl* — růžičková kapusta; *zelota* — fanatik (podle židovské protiřímské sekty v 1. stol. n. l.); *na svatbě v Kanaán* — podle Ev. sv. Jana 2, 1 až

- 11) proměnil Kristus při svatbě v Káni Galilejské vodu ve víno; *Všichni svatí tancovali...* — Erben, Prostonárodní české písně a říkadla, č. 668 (Tanec) a 667 (Zásluhy v hospodě);
- 26: *alumnus* — chovanec semináře; „*z kraje*“ — narážka na Povídky z kraje katolického kněze a spisovatele Františka Pravdy (vl. jm. Vojtěch Hlinka, 1817—1904); *kvadrátek* — čtyřhranný kněžský biret; *které dostal ku svému jubileu* — nástupce Pia IX. (1846—1878) Lev XIII. (vl. jm. Gioacchino Vincenzo conte Pecci, 1810—1903), papež v letech 1878—1903, k desátému výročí svého nastolení (20. února 1878); *pan Březnovský* — Jan B. (1829—1891), účetní města Prahy, autor odborné literatury o organizování městských úřadů; *paní měšťanostová* — Ludva Šolcová, choť JUDr. Jindřicha Šolce (1841—1916), staročeského politika a novináře (šéfredaktora Politik), člena městské rady a starosty v l. 1887—1893; *paní Podlipná* — Anna P. (nar. 1855), manželka JUDr. Jana Podlipného (1848—1914), předního mladočeského poslance a veřejného funkcionáře, pracovnice v českém ženském hnutí (z jejího podnětu byla založena kuchařská škola Domácnost; srov. vysv. k str. 66) a organizátorka akcí na podporu ÚMŠ (viz vysv. k str. 168); *Hôtel de Ville* — nová pařížská radnice;
- 29: „*andělčata...*“ — srov. znělku „Jak se jitro oknem tímto vkrádá“ a „V Nebeslavsku tomto holubátka poletují“ ze III. a IV. zpěvu Slávy dcery; *Bedřich Rückert* — Friedrich R. (1788—1866), něm. pozdně romantický lyrik a překladatel orientální poezie;
- 30: *II, Kor.* — 2. epištola sv. Pavla ke Korintským;
- 31: *před osmi dny... na tomto místě* — viz str. 26;
- 33: *maltéské brambůrky* — dovážené z Malty;
- 34: *v předměstí svaté Lucie* — srov. OC*, str. 165; *magrónky* — makaróny; *zde by měl ministr Gautsch pro své „reformy“ místo* — srov. vysv. k str. 8; v r. 1885 zahájil svou činnost řadou oprav a nařízení, směřujících vesměs ke germanizaci českého školství;
- 35: *Antonius Anthus* — Nerudou často citovaný autor přednášek o umění jak jíst (Vorlesungen über die Eßkunst; Neruda je měl ve své knihovně); *variatio delectat* — pestrost (rozmanitost) těší;
- 36: *kolníček* — viz vysv. k str. 25;
- 37: *druhá neděle postní* — srov. vysv. k str. 8;
- 38: *à jour* — v klenotnictví znamená kámen zasazený tak, aby jeho lesk vynikl ze všech stran; *rauta* — výbrus drahokamu (zvl. u diamantu a granátu) ve tvaru úzkého jehlanu; *Ovocná ulice* — dnešní 28. října; *zápony, žengle* — spínadla, spony;
- 39: *moleskin* — silná a pevná bavlněná látka; *ecru-Louison* — surové hedvábí (*ecru* — tkanina původní barvy, nebarvená, surová; *louisine* —

* Označením Básně, Div., DK, Dop., Lit., MC, OC, Pod., Spol., Studie, Umění, Žerty odkazujeme na svazky Básně, České divadlo, Drobné klepy, Dopisy, Literatura, Menší cesty, Obrazy z ciziny, Podobizny, Česká společnost, Studie, krátké a kratší Umění a hudba, Žerty, hravé i dravé ve Spisech Jana Nerudy.

- lujzín, hedvábné tkanivo podobné taftu); *grádl* — hustá lněná nebo bavlněná látka s tkanými proužky; *dril* — látka z hrubší příze, obvykle s tkaným vzorem; *lastings, cloth, ... „angliš lédr“* — pevná, trvanlivá anglická sukna; *ponceau* — doslova vlčí mák; *Marciál* — *Martialis Marcus Valerius* (40/43 — kolem 104), římský básník a epigramatik; *Komenský... proti šněrovačkám mluvil* — snad narážka na VII. kapitolu *Labyrintu* (Poutník prohlédá ryňk světa), kde napadá výstřelky v oblékání;
- 40: *Abraham a Santa Clara* (vl. jm. Hans Ulrich Megerle, 1644—1709), vídeňský dvorní kazatel a kritik tehdejší společnosti, populární pro svůj lidový až vulgární způsob řeči; *v kostýmu „direktoirním“* — z konce 18. stol. (*direktorium* — pětičlenný výbor, nejvyšší výkonný státní úřad ve Francii po Velké francouzské revoluci v l. 1795—1799);
- 41: *neděle Laetare* — čtvrtá neděle postní (viz vysv. k str. 8), zv. též *Družebná* (družičky o ní kladly na oltář ke svěcení jarní květiny); srov. též str. 247; byla poslední lhůtou k ucházení se o nevěstu, měla-li být svatba po velikonocích; *kolega Rosegger* — Peter R. (1843 až 1918), rak. spisovatel, autor úspěšných románů z vesnického prostředí;
- 42: *dispens* — povolení, osvobození; *pašijový týden* — od Květné neděle do Bílé soboty, kdy se čtou v kostele pašije (části evangelia o utrpení /passio/ Kristově); *přečtěte si o tom nějaký Δ - fejeton* — například v DK II, str. 204, III, str. 15, IV, str. 51, 72—73, V, str. 231, 246—248; *Adémar* (zemřel asi 1029/30), franc. kněz a historiograf; *Hugues Chapellain d'Aymeric...* — srov. DK II, str. 172—176 a Spol. IV, str. 384;
- 43: „*antisemitismus!*“ — koncem osmdesátých let značně zesílilo protizidovské hnutí v Rakousku a množily se útoky německých poslanců na říšské radě proti židům ve státním aparátu; Nerudova antipatie vůči židům však nebyla motivována rasově, ale sociálně a národnostně a mířila vůči židům ze zámožných kruhů, kteří politicky podporovali německý šovinismus namířený proti českému národnímu hnutí; „*Slamník*“, „*Fidlovačka*“ — tradiční lidová slavnost pražských krejčí o velikonoční úterý ve Stromovce v Bubenči (navštěvovaná převážně Němci) a pražských ševců o velikonoční středu v Nuslích; srov. DK V, str. 252 a Spol. IV, str. 61; *půst popelcem začíná* — viz vysv. k str. 8 (*popelcec* — posvěcený popel ze spálených ratolestí, svěcených na Květnou neděli předcházejícího roku, kterým kněz na Popeleční středu dělá v kostele věřícím na čelo znamení kříže);
- 45: *major Söllner* — JUDr. František S. (zemřel 1890), jeden z velitelů pražských ostrostřeleckých měšťanských sborů; u pokrokových vlastenců byli ostrostřelci v opovržení pro svůj loajální a služebnícký postoj k rakouské vládě (jejich velitel major Steffek dokonce odmítl velet česky) a Neruda je často ironizoval (srov. např. DK II, str. 338—339, III, str. 372 a V, str. 31);

- 46: *Hlahol... tropí si z ní posměch* — pěvecký spolek založený r. 1860; své podniky označoval často jako „zábava pod deštníkem“; ve vlastním domě na dnešním Gottwaldově nábřeží čp. 248/16 sídlil až od r. 1905; „podletí“ místo... „podzim“ — tak ho užívá například Vrchlický;
- 47: *prý „nám hrozí mír“* — nástupní trůnní proklamace nového německého císaře Bedřicha Viléma III. (1831—1888) byla všeobecně považována za poselství míru; *Jean Paul* — viz vysv. k str. 23; *Scharenhorst* — Gerhard Johann David von Sch. (1755—1813), pruský generál; v r. 1813 vybízel k válce s Napoleonem, zavedl reformu všeobecné branné povinnosti a organizoval pruskou zeměbranu (*landwehr*); *1813... vjeli kozáci poprvé do Berlína* — při pronásledování Napoleona donutili Rusové Francouze ustoupit až za Labe; *Bismarck* — Otto von B. (1815—1898), něm. kancléř, tvůrce Pruska jako vedoucího státu v Německu, hlavní reprezentant imperialistické politiky císařského Německa; *Moltke* — Helmuth Karl Bernard M. (1800—1891), pruský maršál, náčelník generálního štábu a vítězný strateg ve válce s Dánskem (1864), Rakouskem (1866) a Francií (1870—1871), nejvýznamnější představitel pruského militarismu; po vítězství nad Francií byl zvolen do pruského sněmu a dostal národní dar; *landveráckou, landšturmáckou* — domobraneckou, zeměbraneckou (podle tzv. zemské obrany, tvořené sborem dobrovolníků);
- 48: *naše „odborná škola pro číšníky“* — u Sv. Jindřicha v Praze 2 se zřizovala Odborná škola pro číšnické pomocníky, kde se mimo odborným předmětům mělo vyučovat češtině, franštině, němčině a angličtině (NL 26. září 1888); *sovereign* — zlatá mince, libra sterlingů; *imperiál* — ruský dukát; *napoleondor* — zlatý dvacítifrank s Napoleonovým portrétem; *porta* — vrstva pěny ve sklenici piva; *u Knoblocha mladšího* — u akad. malíře Františka K. (1841—1881), majitele hostince U modré štiky na rohu Liliové ul. a Karlovy ul., potom U Benešovských na Betlémském náměstí, kde se scházivala Nerudova společnost;
- 50: *musím již zase ke svému stolku* — 18. března 1888 utrpěl Neruda vážný úraz při pádu (rozbití kolenní česky), po němž čtvrt roku ležel a mohl vycházet už jen s cizí pomocí; *knedlíky švestkové* — srov. DK V, str. 193—194;
- 51: *Ludvík Storch* — něm. spisovatel Ludwig S. (1803—1881), oblíbený autor novel a povídek s liberálně vlasteneckou tendencí;
- 52: *Nemáme posud žádné své šlechty národní* — zástupci šlechty prohlašovali, že nechtějí být jednostranně národní, a vyžadovali si úkol prostředníka mezi oběma národy; z velké části také šlechta ignorovala české národní snažení (sbírky na Národní divadlo, Matici apod.) a svým opatrnickým, smířlivým postojem a vystupováním na sněmu poškozovala práci pokrokových českých politiků;
- 53: *Nána* — Nerudova hospodyně Anna Haralíková;

- 55: *ve fejetonu „Domnívám - se...“* — NL 23. září 1888, Spol. V, str. 281—285; *po příkladu známém* — možná narážka na církevní praxi označování nedělních čtení incipity; *Bydlím... v jedné „z nejtišších“ ulic pražských* — ve Vladislavově ul. č. 14 na Novém Městě; vedle Měšťanské besedy v č. 20 tam byl například spolek kamnářských pomocníků, Beseda kamnářská, spolek lékařského kolegia pražského, hodinářských dělníků, něm. dívčí lyceum, chlapecká měšťanská škola a v sousedící Vodičkově ul. 24 Vyšší dívčí škola; srov. i DK V, str. 146;
- 57: *Ovocná ulice* — viz vysv. k str. 38;
- 58: *starý anglický bloomerismus* — snad podle dřívějšího dámského reformního obleku zvaného bloomers; *výstava... ve Spa* — soutěž krásy ve východobelgickém lázeňském a zimním středisku; srov. dále str. 72 a vysv.;
- 60: *Slovanská je všechna teorie...* — obměna Mefistofelových slov v 1. žakovské scéně Fausta: „Šedivá je všechna teorie, zelený je strom života“;
- 61: *A vy bratři kamarádi...* — Erben, Prostonárodní české písně a říkadla, č. 119 (Vandrovka);
- 62: *do Zásmuk* — rodiště Nerudova otce;
- 63: *do Slabec* — k matce Barbory Nerudové Františce Leitnerové;
- 64: „*podsední*“ *strana voje* — levá ve směru jízdy; *rozpěrák* — příčná tyč na bidlech žebřin;
- 65: *car Petr svůj vydělaný rubl* — Petr I. Veliký (1672—1725); r. 1627 se vypravil inkognito do západní Evropy s cílem vytvořit protitureckou koalici a v Holandsku pracoval krátký čas v loděnicích;
- 66: *Sára Bernhardtova přijde do Prahy!* — franc. herečka S. B. (1844 až 1923), slavná představitelka Dumasovy Dámy s kaméliemi a Sardouovy Fernandy (viz též Pod. III, str. 356—358), vystoupila v Praze se skupinou franc. herců 13. a 14. listopadu 1888 v pětiaktové hře H. Meilhaca a L. Halévyho Frou-Frou a v Sardouově Fedoře; *z divadelního labužnictví už jsem bohužel vyrost* — z funkce divadelního referenta jej Grégr uvolnil na podzim r. 1880 (trpěl již delší dobu nedoslýchavostí a pro onemocnění těžkým zánětem žil přestal chodit do divadla); *naše „Domácnost“* — spolek Domácnost a jeho Česká škola kuchařská, otevřená r. 1885 na Václavském nám. č. 28 jakožto první česká v tomto oboru; srov. též vysv. k str. 26 a Spol. V, str. 89—93; *o... švestkových knedlicích* — viz str. 50—54 a vysv.; *ve velebeném Jungmannu* — v Česko-německém slovníku;
- 67: *barón Nathaniel Rothschild* (1840—1915), angl. peer ze světoznámé židovské finanční rodiny, ovládající tehdy evropské bankovníctví a burzy, jejímž zakladatelem byl Mayer Amschel R. (1743—1812); z jeho pěti synů působil v Anglii Nathan Mayer (1777—1836; mj. financoval válku Anglie s Napoleonem, byl bankéřem Ruska, Rakouska, Pruska a Francie), po něm jeho syn baron Lionel Nathan

- (1808—1879) a syn Lionelův Nathaniel; v Paříži James (vl. Jakob, 1792—1868), zvaný král Rothschild I., a jeho syn Alfons (1827—1905), ve Vídni Salomon Mayer (1774—1855), jeho syn Anselm Salomon (1803—1874) a Anselmův syn Albert (1844—1911), ve Frankfurtu Amschel Mayer (1773—1855), dále Mayer Karl (zemřel 1886) a Wilhelm (1828—1901), synové neapolského Karla Mayera (1788 až 1855); *waleský princ* — nástupník anglického trůnu, nejstarší syn královny Viktorie Eduard (1841—1910), budoucí král E. VII. (od r. 1901); tehdy známá postava evropských kruhů, udávající tón v módě;
- 68: *Jay Gould* (1836—1892), amer. finančník a multimilionář; *Bleichröder, Königswarter* — srov. DK V, str. 237; berlínský bankéř a milionář B. v té době měl Rusku poskytnout půjčku na stavbu sibiřské dráhy; *Esterházy* — Pavel Antonín Mikuláš E. de Galantha (nar. 1843) z uherského magnátského rodu, vlastnil banku ve Vídni; *Selig* — Jan G. Selig, majitel bankovního závodu na Příkopech č. 1;
- 71: *Ta dci na div slična bieše...* — z Legendy o svaté Kateřině; *Abrahámová Sára* — manželka praotce Židů, Edomitů a Arabů; *Lábanova Rebeka* — sestra Lábana, manželka Abrahámovy syna Izáka; *Rachelka* — Rachel, manželka Jakubova a dcera Lábanova; *Abigailka* — Abigail, žena bohatého Nábala, po jeho smrti Davidova; *Judita* — bohatá a zbožná židovská vdova v Bethulii; lstí vnikla do nepřátelského stanu a uťala hlavu Nabukadenazarovu vojevůdci Holofernovi, když chtěl otrávit studně a vyhubit město hladem a žízní; *Ester* — manželka perského krále Achašvera; zachránila Židy zbylé v zajetí assyrsko-babylónském před úkladnou zkázkou, připravovanou předním královským dvořanem Amánem; *židoviny* — skráně, spánky (citováno dle Komenského díla *Dveře jazyků otevřené*);
- 72: *ve Spa* — viz vysv. k str. 58; na soutěži krásy 29. září získala první cenu 5000 franků Mexičanka Larta Soma (NL 14. října 1888); *emancipace... právo na výdělek* — Průkopníkem ženského hnutí u nás byl Americký klub dam, založený r. 1865 Vojtou Náprstkem po jeho návratu z Ameriky; r. 1871 pak založen Ženský výrobní spolek český ke „zlepšení praktických poměrů pro ženy k vlastní práci odkázané“. Ženy se uplatňovaly nejprve v učitelské službě, pak na poště; v osmdesátých letech stoupalo všeobecné porozumění pro snahy o hospodářské osamostatnění ženy, vznikaly různé odborné školy a kursy, a na ochranu svých práv začaly vystupovat i dělnice z průmyslových závodů (boj za zvýšení mzdy, nepoměrně nižší proti mzdám mužů);
- 73: *šarpetle* — babizna; *orbis pictus* — svět v obrazech; *holubinka* — viz vysv. k str. 17;
- 76: „*Napravo šíře hledím...*“ — „...než mé oko darmo v Slávii Slávu hledá“; citát z Předzpěvu Kollárovy Slávy dcery; *Matice česká* — instituce pro vydávání národní vědecké literatury, založená 1831

- z podnětu Františka Palackého při Muzeu Království českého; *mapa „Praha a okolí“* — Mapa okolí pražského od Fr. Schönfeldra z Feuerfeldu; *Vždyť jsme četli... o Vinohradech* — ve fejetonu „Nejmilejší jest mi zábavou naslouchati cizincům...“ z 1. listopadu 1888 v NL, podepsaném — a (Vilém Ryba): „Vinohrady, toto vzkvétající předměstí, do něhož Pražané podnikají procházky, aby zvěděli, jak vypadati má dobře spravovaná obec a vpravdě moderní město...“; o problémech s výstavbou Vinohrad na počátku osmdesátých let viz např. Spol. V, str. 13 a vysv.;
- 77: *hospoda U jelínka* — asi U jelena v Palackého ul. 36 (dnes Francouzská) na Vinohradech; *Lajpcik* — U města Lipska, zájezdní hostinec v Karlíně, Královská (dnes Sokolovská) č. 61;
- 78: *akcíz* — potravní daň vybíraná u hranic městských; *krásné ty sady na Karlově náměstí* — srov. DK III, str. 33 a V, str. 256—257; *na hořejším konci dostavěno Muzeum* — postaveno v l. 1885—1890 podle plánů Josefa Schulze na místě bývalé Koňské brány a městských hradeb (předtím — od r. 1821 — ve Šternberském paláci na Hradčanech, od r. 1847 v Nostickém paláci na Příkopech);
- 79: *Se stromořadím pryč, tomu se tam nedaří!* — srov. např. DK IV, str. 50 a 89; *do sedmé čtvrti* — podle tehdejšího rozdělení měla Praha osm čtvrtí; *Jungmannova třída č. I, ...II* — dnešní Vinohradská, Kozácká ve Vršovicích a Victora Huga na Smíchově; *nebožtík Votoček* — Jindřich V. (1828—1882), sochař a restaurátor;
- 80: *pompon* — bambule, trapez; *lambrekýn* — dveřní nebo okenní závěs;
- 81: *handrlata* — židovští podomní obchodníci; *singrle* — zpěvák; „*Svíj pozdrav k Tobě vysílám*“ — od něm. romantického skladatele Felixe Mendelssohna-Bartholdyho (1809—1847);
- 82: *Z řad drožkářských... nejlepší tenoristé* — něm. operní zpěvák, tenorista světové úrovně Theodor Wachtl (1823—1893) byl jako jeho otec drožkář; teprve na radu znalců, kteří jej slyšeli při práci zpívat, se začal učit zpěvu a již po dvou letech studia přijal angažmá u divadla; *hors concours* — mimo soutěž; *aliterace* — opakování stejné souhlásky (zde vokálu) na začátku slov ve verši; *naš starý Řetězový most* — (též Františkův) v l. 1846—1897 v místech dnešního mostu 1. máje; vedl z Ferdinandovy (Národní) třídy přes Střelecký ostrov na Malou Stranu a patřil akciové společnosti; za přechod se vybíralo mostné — mýto; *bys dožil se* — *kanalizace* — nová kanalizace provedena až r. 1897;
- 83: *oficina* — provozovna, krám;
- 85: *že plavu tady už potřetí ve vzpomínkách* — srov. str. 60—65 a Spol. V, str. 282—284 (NL 23. září 1888); „*u Halánků*“ — pův. vinopalna a hostinec na Betlémském náměstí, pak Náprstkovo muzeum; v přízemních místnostech se tehdy prováděla rekonstrukce kostry velryby darované Muzeu Vlasteneckou společností a dopravené do Prahy z Norska (podrobný popis velryby přinesly NL 28. října

- 1888); *před týdnem na tomto místě* — viz NL 23. listopadu 1888, fejeton První velryba v Praze, podepsaný šifrou B.; *na Josefském plácku* — na náměstí sv. Josefa (dnes náměstí Revoluce) na Novém Městě; *Hluboká cesta* — dnešní Úvoz na Malé Straně;
- 86: *Mariánské sady* — dnešní Chotkovy; *na opuštěné hradby „za kapucíny“* — na Nový Svět ke klášteru kapucínů na severní straně Loretánského náměstí (č. 99) s kostelem Panny Marie; *za bránu kolem vojenského hřbitova* — za Strahovskou bránu (při vchodu do Strahovského kláštera) směrem k dnešnímu Hládkovu (na Hradčanech byla tehdy soustředěna největší část vojska a v Loretánské ul. byl velký vojenský špitál); *Nábřeží* — v l. 1849—1890 pojmenování dnešního Smetanova nábřeží;
- 87: *patrimoniální* — vrchnostenský: *diurnista* — viz vysv. k str. 13; „*landhaus*“ — něm. výraz pro zemskou sněmovnu na bývalém Pětikostelním náměstí (rozšířená část Sněmovní ulice) na Malé Straně, kde v tzv. Thunovském paláci (čp. 176) zasedal od r. 1861 český sněm (viz obr. příl. ve Spol. I); *Rubešův Paleček* — humoristický časopis P., milovník žertu a pravdy, vydávaný Fr. Jar. Rubešem, Fr. Hajníšem a V. Filípkem v l. 1841—1847; „*U dvou slunců*“ — dům čp. 233/47 v Ostruhové (dnes Nerudově) ul., kde Neruda dlouhá léta bydlel; *kolem (Státního) nádraží* — dnešní nádraží Praha-střed;
- 90: *Co prý jsem tím posléz myslil...* — zpracováno obdobně jako fejeton z 15. ledna 1888 podle Zírta a Veselého Ikonografie; *že jde nějak na mne „zpovídává“* — srov. str. 85; *Co myšlének jsme mívávali v podlebí* — Básně II, str. 272, báseň Jako na zemi tak i na nebi; *svatý Julianus Hospitátor... dobrý nocleh* — poustevník z 9. stol.; převáděl prý pocestné přes prudký proud a poskytl přístřeší i malomocnému;
- 91: *třetí z „moudrých panen“* — podle podobenství o deseti pannách (Ev. sv. Mat. 25,1—12), které vyšly vstříc ženichovi; pět opatrných vzalo s sebou lampu i olej; neopatrným olej došel, musely jít pro něj ke kupci a tím zmeškaly svatbu; *kohout svatého Petra* — podle Ev. sv. Jana (13, 38—18,7) Kristus při poslední večeři předpověděl, že jej Petr zapře žoldněřům, dříve než kohout třikrát zakokrhá; *svatá Hunna s prádlem* — manželka bohatého šlechtice v Alsasku (zemřela asi 679), zvaná „svatá prادلena“, protože prala prádlo chudým; patronka pradlen; *svatá Marta, nebeská hospodyně* — v bibli sestra Lazara a Marie z Bethunie, patronka dobrého hospodářství; *svatá Agáta... udělala... oheň* — viz vysv. k str. 13; je též ochránkyní proti požáru; *služky... Raingardis... Róza z Limy... Zita* — jeptiška Raingardis z 11. stol. (pův. provdaná), jejím atributem je koště (v klášteře vykonávala nejnižší práce); dominikánka Róza z L. (zemřela 1617); na obrazech obsluhuje jeptišky jako děvečka; Zita (zemřela 1272) je kreslena se džbánem (podle legendy podala u studně poutníku vodu a přitom ji proměnila ve víno) a jak posluhuje chudým; *k pekaři...*

Honorátovi — biskup amienský (zemřel kolem 600), patron pekařů, je zobrazován s lopatou se třemi chleby nebo s velikou hostií v ruce (podle legendy se při jeho mši zjevila nad kalichem žehnající ruka boží a podala mu chléb); *svatí lékaři Kosmas a Damián* — patroni lékařů a lékárníků, bratři z Arábie, proslulí v Sýrii a Sicílii lékařským uměním a obětavou službou trpícím; státi pro víru r. 287 nebo 305; *Pantaleon* — lékař a patron lékařů, umučený za Diokleciána; podle legendy obrátil na víru slepce a pak mu dotykem ruky vrátil zrak; *Blažej* (zemřel asi 316), biskup a lékař, vzývaný jako patron při dětských nemocech, zejména při bolestech krku (zachránil prý před udušením chlapce, který spolkl rybí kost); *Albert Sicilský a Salvátor* — A. Šťastný (1212—1307), zákonodárce karmelitánského řádu, proslulý dobročinností, a františkán S. de Horta; byli patroni proti horečkám; *svatá Starosta... Havluje... Pavla „ovouselá“* — St. (vl. Wilgefortis, Kümmernis), jihoněmecká svatá, dcera pohanského krále, mučednice, zobrazovaná na kříži s dlouhým vousem; sv. Havla (Galla, zemřela asi 546), římská vdova, později jeptiška proslulá zbožností a dobročinností; Paula Barbata, španělská svatá; dlouhý vous jim byl podle legendy dán zázrakem, aby je ochránil před muži;

92: *Tryfěna, patronka kojných* — mučednice z Helespontu; podle legendy na místě, kde byla probodena volem, vytryskl pramen, který měl silící účinek pro kojící matky a samice zvířat; *Voršila... dohlíží na holčičky* — dcera britského knížete, kterou usmrtil šípem Attila (asi 451), když se nechtěla stát jeho ženou; uctívána jako patronka vychovatelů pro své znalosti Písma a příkladný život a zobrazována v kruhu dívek; *Mikulášové, Barský a Tolentinský... na malé chlapce* — sv. Mikuláš z Bari (zemřel asi 6. prosince, viz vysv. k str. 12), pochovaný v Bari u Neapole; sv. M. z Tolentina (zemřel 1306), augustiniánský poustevník; oba byli patroni dětí; *Cecilie... upravila... lázeň* — mučednice (1. pol. 3. stol.), původem ze slavného římského rodu, dobrá hudebnice a zpěvačka (proto patronka hudby; srov. Umění, str. 431); měla být zadušena horkou párou ve žhavé komoře; zobrazována ve vřícím kotli a páře nebo s různými hudebními nástroji; *Florián* — bývalý římský plukovník, mučedník, utopený asi r. 304; patron hasičů (atribut hořící dům a vědro s vodou); *Žuliána a Sylva... se svými metlami* — J., dcera nikodémského boháče, umrskaná a upálená r. 303 za to, že si nechtěla vzít pohana, a poustevnice S.; jejích atributem je metla (u S. jako symbol přísného asketického života); *svaté učitelky Anděla a Brigita, Marcela a Valpurga* — Angela (1474—1540), zakladatelka řádu voršilek; Brigita Švédská (zemřela 1373), švédská princezna, vdova, zakladatelka ženských řádů; Marcela (zemřela asi 410), vznešená Římanka; jako vdova shromáždila kolem sebe kruh žen a dívek a seznamovala je s Písmem; Valpurga (zemřela kolem 778/80) zakládala v Německu kláštery ke vzdělání a výchově dívek; všechny tři na obrazech vyučují dívky;

draci... svatého Jiří... Ignáce... Viktorie — sv. Jiří (zemřel 303), původně plukovník ve vojsku Diokleciánově, zobrazován jako mladý rytíř v plné zbroji na koni, potírající lítou saň (symbol pohanství); Ignác z Loyoly (1491—1556), zakladatel jezuitského řádu, zobrazován s drakem u nohou (symbol kacířství, na jehož potření byl řád založen); Viktorie, mučednice, na obraze s výjevem její smrti (státá asi r. 250) je po straně drak; *hydra (svatého Germana)* — sedmihlavá vodní saň (symbol sedmi smrtelných hříchů), kterou drží na šňůře biskup amienský G. (5. stol.); *jednorožci (svaté Dobroslavy... Justiny... Firmina)* — Dobroslava (v řecké podobě Agáta, viz vysv. k str. 13) drží někdy na obraze roh jednorožce (symbol panenství); Justina (umučená r. 304) má za atribut jednorožce a palmu; Firminus (zemřel asi 370), první amienský biskup, zobrazován s jednorožcem u nohou; *jelen svatého Prokopa* — českého patrona (asi 980/90—1053), opata kláštera sázavského; podle legendy zabloudil kníže Oldřich při honbě za jelenem až k chatrči sv. Prokopa (na památku tu postaven r. 1032 klášter); *laňka svaté Jenovéfy* — J. Brabantské, manželky falckraběte Sigfrida; podle legendy Sigfrid uvěřil pomluvám úkladného správce Golona (viz též str. 320) a dal ji s dítětem odvléct do lesa a zabít; byla však zachráněna a uprchla do hor, kde se živila mlékem ochocené laně, která k ní později také přivedla Silfrida při honu; *delfín svatého Kalistráta* — mučedníka za Diokleciána; měl prý být utopen, ale dva delfíni jej přenesli přes moře; *rybka svatého Amáta* — švýcarského benediktinského poustevníka ze 7. stol. (později biskupa a opata) a ochránce chudých; A. na obraze hází peníz do vody (který podle legendy rybka našla a přinesla zpět); *ryby svatého Antonína* — A. Paduánského (viz vysv. k str. 13); dovedl prý tak kázat, že i ryby připlouvaly ke břehu a naslouchaly; *ryby svatého Brendána* — irského biskupa Brandana (asi 484—577), který podnikl dlouhou cestu po moři, hledaje ztracený ráj; když prý sloužil mši, doprovázely loď nábožně naslouchající ryby; *sokol svatého Agilolfa* — kolínského biskupa (zemřel asi 750); podle pověsti řekl o něm jeden rytíř, že je tak málo svatý, jako jeho sokol umí zpívat, načež sokol překrásně zazpíval; *orla... svatého Bertulfa... Serváce* — Bertulfa (zemřel 705), zakladatele a opata kláštera Renty v Belgii, chrání na obraze orel před deštěm, který jej překvapil čtoucího na poli; Serváce, biskupa z Maastrichtu (zemřel 384), stínil spícího před sluncem; *mouchy svatého Marka biskupa* — autora druhého evangelia; na obrazech zachycena jeho smrt r. 302: zakrvácený a posetý ranami po celém těle vsazen do koše a uštípán mouchami a komáry; *žabičky svatého Herveje* — sv. Hervaeus (zemřel asi 568), anglický opat z 6. stol.; legenda vypráví, že žáby na jeho rozkaz přestaly kuňkat;

93: *svatý Albert Sicilský* — viz vysv. k str. 91; na obrazech před ním prchá ďábel v podobě rybí ženy (symbol vítězství nad pokušením); *Kryšpín a Kryšpinián* — patroni ševců, rodní římsí bratři, vyučení

- obuvníci, umučení asi r. 287; *příštipkář Theobald* — blahoslavený T. (zemřel 1150), příštipkář z ligurského města Vice; *od... Emiliána, který uměl modlitbou... i hambalky zdloužit* — biskup v Umbrii, umučený za Diokleciána, má jako atribut trám (při stavbě kostela byl prý hlavní trám krátký, ale po modlitbě E. se prodloužil do potřebné délky; *hambalky* — trám spojující krokve střechy); *Serenus* — viz vysv. k str. 13; *Desideratus a Heribert* — arcibiskup kolínský (970—1021) a arcibiskup bourgeský (6. stol.); oba mají jako atribut déšť, který přivolali svými modlitbami; *Deodát* — biskup neverrský (zemřel 729), zobrazovaný s rukou zdviženou proti bouřkovým mrakům; *Marta* — viz vysv. k str. 91; *Zita, kterou učili... andělé vařit* — srov. vysv. k str. 91; *Jan de Leon* — patron kuchařů; *Petr a... Martin starají se o drůbež* — Petr je zobrazován jako kající hříšník s kohoutem (srov. vysv. k str. 91), Martin jako biskup, vedle něho husa; *anachoret* — poustevník;
- 94: *žertík... s... koroptvemi* — podle legendy oživil M. Barský (viz vysv. k str. 12 a 92) usmažené koroptve (srov. i DK IV, str. 143); mísa s pečenými koroptvemi je také atributem M. Tolentinského (viz vysv. k str. 92);
- 95: *Cirknické jezero* — srov. OC, str. 260—264, Obrazy z Krajiny III, Na Cirknickém jezeře;
- 96: *k panu Brandejsovi* — do hračkářského krámu Jana B. na Příkopech;
- 98: *To s Lahovičkami* — srov. str. 10 a vysv.;
- 100: *zpráva o Edisonových „mluvících novinách“* — narážka na fonograf (přístroj zaznamenávající a reprodukuje zvuky pomocí válečků a desek), vynalezený Thomasem Alvou Edisonem (1847—1931); srov. DK III, str. 293—294; *sazečská stávka* — ve dnech 22.—27. prosince 1888 stávkovali úspěšně všichni pražští sazeči za zvýšení platu; *Ejmův „vídeňský hovor“* — Gustav Eim (1849—1897), český novinář a politik, poslanec mladočeské strany, byl po dlouhá léta vídeňským dopisovatelem Národních listů;
- 102: *Briareus* — storuký a padesátihlavý obr, syn Urana a Gaiy (Nebe a Země), chovaný za trest pro nepřátelství k bratrům v největších hlubinách země a ustanovený pak jako strážce Tartaru; *storuký Tyfón* — syn Gaie a Tartaru, obluda se stem dračích hlav, hromovým hlasem a sršící oheň, uvržená do Etny (zosobnění ohnivého kouře a zhoubných sopečných výbuchů); *Jupiter... Apollina vypověděl z nebe* — když zabil Kyklopy, kující Jupiterovi blesky, za to, že usmrtil jeho syna Eskulapa; E. (Asklépios), vyobrazovaný s holí ovínutou hadem, byl řeckým bohem lékařství; uzdravoval prý pouhým slovem a mnoho lidí vzkřísil z mrtvých; *očekáváme velkou... válku rok co rok* — týká se stálého nebezpečí konfliktu na Balkáně a v Evropě v důsledku narůstajícího napětí mezi imperialistickými mocnostmi (Anglií, Francií, Německem a Ruskem) a přeskupování mocenských koalic; *kanonické právo* — církevní;

- 103: *Niobé* — pyšná královna thébská, potrestaná bohy smrtí všech svých dětí a žalem pak zkamenělá; *Maja* — dcera krále Atlanta, symbol plodné a živné země; s Jupiterem měla syna Merkura; *Taygéta* — Atlantova dcera, proměněná Artemidou v laň, když Diovi porodila Lakedaimona; *Elektra* — sestra Maji a Taygéty; na svém hlavním sídle Samothráce porodila Diovi Dardana, Iásona a Harmonii; *na Io co nevinný oblak* — dcera argejského krále Inacha byla žárlivou Hérrou proměněna v krávu a hnána střečkem přes celý svět až do Egypta, kde jí Zeus vrátil lidskou podobu a kde mu porodila syna Epafa; *Danaé* — dcera argejského krále Akrisia; *na Junonu co kukačka* — J. se s ní tajně zasnoubil, když se k ní přiblížil v podobě kukačky zvěstující jaro a úrodný déšť na hoře Thornax; *na Ledu co labuť* — k dceři aiolského krále Thestia se J. přiblížil v podobě labutě prchající před orlem; *na Evropu co bejk* — v podobě býka unesl J. dceru fénického krále Europu přes moře na Krétu; *Tyfoeus* — Tyfón;
- 104: *šťěstí... „úvěrní“... „komunální“... „krakovské“... „lublaňské“* — podle názvů loterií povolených na území Rakousko-Uherska;
- 105: *promesa* — výherní poukázka na jeden tah losu, kterou jejímu majiteli postupuje vlastník losu právo na výhru; *Anna* — viz vysv. k str. 53; *Příbytkové spravedlivých požehnání budou* — Kniha přísloví 3, 33; *Felix de Cantalicio* (1513—1587); jeho zobrazení symbolizovalo odevzdanost vůli boží (*Deo gratias* — Bohu díky); „*Tato jest kost... z kostí mých...*“ — 1. kniha Mojžíšova 2, 23;
- 106: *examen rigorosum* — doktorská zkouška; *asentní komis* — odvodní;
- 107: *konsens* — povolení, souhlas;
- 110: *double* — nepravé zlato; *faille* — hrubě vroubkovaná hedvábná látka; *šifonový* — z tenké bavlněné látky; *fišpan* — kostice; *ženská emancipace* — viz vysv. k str. 72;
- 111: *minulou neděli* — 20. ledna 1889 ve fejetonu NL „Královničky — královničky“... (Umění, str. 426—430); *blonda* — široká krajka;
- 112: *Pořád ještě bych chtěl býti teď na venkově!* — fejetonistické zpracování kapitoly o posvícení ze Staročeských výročních obyčejů, pověr, slavností a zábav prostonárodních (1889) od kulturního historika, národopisce a bibliografa Čeňka Zíbrta (1864—1932); *trdlová polívka* — jitrnicová;
- 114: *valdhorna* — lesní roh; *u Vonásků* — v hostinci za Strahovskou branou v Břevnově; *na Panenské* — v zájezdním hostinci v Břevnově na bývalé vinici kláštera panen u sv. Jiří; *u Lilií* — v hostinci U lilie na Pohořelci; *u Křížků* — v restauraci U zlatého křížku na Staroměstském nám. nebo v Měšťanské besedě ve Vladislavově ul. 20, kde byl hostinským František Křížek; *Konvikt* — hostinec v bývalém jezuitském semináři v Konviktské ul. v Praze I, z jehož refektáře byl upraven taneční sál a koncertní síň;

- 115: *pubínkové* — chlapečkové (z něm. Bube); *Tomek* — buržoazní historik Václav Vladivoj T. (1818—1905), autor třináctisvazkového Dějepisu města Prahy; *jdi si do kláštera, Praho...* — obměna Hamletových slov k Ofélii v 3. jedn., 2. výstup; *veliké rvačky... ukrutnou hubou* — narážka na neustálé třenice mezi mladočechy a staročechy (viz vysv. k str. 8); *II. Tim.* — 2. epištola sv. Pavla k Timotejovi;
- 116: *při... sušenkách českých* — viz vysv. k str. 17; *Ľ. E. Veselý* — Josef Eduard V. (psal se Wessely, 1826—1895), uměleckohistorický spisovatel, ryjec a malíř, pův. kněz, vydal r. 1874 v Lipsku *Iconographie Gottes und der Heiligen*; exemplář této knihy s Nerudovými poznámkami je uložen v Nerudově knihovně na Peruci v dependanci Knihovny Národního muzea; *šematismus* — soupis; *multiplikovat* — násobit;
- 117: „*jako v nebi...*“ — úryvek z Otčenáše; *Žurnalistický spolek* — Spolek českých žurnalistů, založený r. 1877; v 1. 1879—1881 byl Neruda jeho předsedou;
- 120: „...*fretujeme se!*“ ... *jako hrabě Taaffe* — V parlamentárních debatách rak. ministerský předseda Eduard T. (1833—1895) poukazoval stále na neutěšenou finanční situaci Rakousko-Uherska, jejíž vyřešení považoval za nejpřednější; vzhledem k ní odmítal žádanou rekonstrukci politických úřadů a dokonce i lepší vybavení orgánů ministerstva vnitra (*fretovati se* — podle němč. vytloukat klín klínem); *od pruských válek* — srov. vysv. k str. 47 (Moltke);
- 121: *městský park* — v místě bývalých městských hradeb proti dnešnímu hlavnímu nádraží; *Kravín* — starý výletní zahradní hostinec na dnešních Vinohradech (roh Budečské ul. a tř. Wilhelma Piecka); *přítel Eduard na říšské radě* — narážka na klerikální útoky proti modernímu školství, které Eduard Grégr (1827—1907), redaktor *Národních listů*, spoluzakladatel a poslanec mladočeské strany a přední činitel protirakouské opozice, ostře odmítl a zesměšnil ve své řeči 20. března při parlamentní debatě o centrální správě vyučování, když reagoval na vystoupení knížete Liechtenštejna (proti zavedení konfesionálních škol podle náboženství rodičů, v nichž by hlavním cílem výuky bylo upevnění víry a vyloučilo by se z učební osnovy všechno, co by ji mohlo ohrožovat); *křivonosky „hnízdí... za každé doby roční“* — narážka na pražské německé židovské politiky a novináře (srov. vysv. k str. 43);
- 122: *palestra* — pálka nebo druh míčové hry s pálkou; *dřenice* — bouřlivý odchod ledu;
- 123: *cadrnatý* — kudrnatý, rozcuchaný; „*joppské*“ — z Joppe (dřívější název pro Jaffu); *menzalehské* — egyptské (Menzala — jezero v severovýchodním cípu nilské delty);
- 125: *soukromník pan Gottwald* — Hynek G., majitel továrny na železný a zahradní nábytek; *k arkádě u páterů jezuitů* — ke kostelu sv. Ignáce;

- 126: *z výkladních... skříní paní Dittrichové nebo Prellerové* — na dnešní ul. 28. října č. 43 a 45;
- 127: *až budou ty vléčné dráhy* — lanovka na Petřín k restauraci Nebozízek, na Letnou od mostu císaře Františka Josefa a po Nových zámeckých schodech do Chotkových sadů (srov. DK V, str. 449 a vysv. a zde vysv. k str. 268, 292); *slavného frýdlantského vévody* — Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna (1583—1634);
- 128: *nové* — krejčary; *před krámem u Vrbíka* — před lahůdkářstvím Konráda V. na Ferdinandově (Národní) tř. 24; *špargl* — chřest;
- 129: *doktor Karel Russ* (1833—1899), zabýval se zvláště ornitologií; *Roku 1848, v březnu, bylo... několik iluminací* — na počest shromáždění konaného 11. března ve Svatováclavských lázních (Václavská ul. čp. 1083—84) na Novém Městě, na němž zvolen národní výbor a formulovány požadavky lidu císaři (*iluminace* — osvětlení); *Svatojanský vršek* — Janský vršek na Malé Straně;
- 131: *Drůbežní trh* — tzv. trh Husí v Rytířské ulici na Novém Městě; *Náměstí* — Staroměstské nám.; *královničky* — starobylý moravský dívčí obřadný tanec se zpěvy; srov. vysv. k str. 111;
- 134: *kolník* — viz vysv. k str. 25;
- 137: *Ostruhová ulice... Hluboká cesta* — viz vysv. k str. 87 a 85; *z masovršních schodů* — z bývalých radničních schodů pod radnicí (nárožní dům v Loretánské ulici čp. 173), v uličce zv. Masovršní nebo Masokrámský kopeček (stávaly tu masné krámy);
- 138: *Před osmi dny jsem se tu zapletl do procesí* — srov. NL 11. května 1889, Spol. V, str. 330—334; „*lidská práva*“ — narážka na prohlášení práv lidských a občanských, schválené pak 26. května ústavodárným shromážděním; *svatojanská pouť* — v týdnu kolem 16. května, patřila k tradičním každoročním celonárodním oslavám Jana Nepomuckého; srov. např. DK I, str. 16—18, III, str. 84—85 a V, str. 27;
- 139: *Hluboká cesta... Ostruhová ulice* — viz vysv. k str. 85 a 87;
- 140: *pouť hájecká* — do Hájku (poutní místo u Červeného Újezda blízko Unhoště s františkánským klášteřem a kostelem Panny Marie); *špenzr* — přiléhavý kabátek; *kvardián* — představený některého kláštera; *nahoře od kapucínů* — od Loretánského nám. (viz. vysv. k str. 86);
- 141: *franclový šátek* — s třásněmi;
- 142: *na Závěrku ku muzikám* — do zájezdního hostince Nad závěrkou na bývalé vinici s usedlostí Závěrka patřící břevnovskému klášteru;
- 144: „*listy z pařížské výstavy*“ — z jubilejní světové výstavy (první v Paříži konána v r. 1879) v květnu — listopadu 1889; *když se nemohu z Prahy pohnout* — byl v té době již vážně nemocen; srov. vysv. k str. 50; *Eiffelova věž* — vysoká 300 m, postavená franc. inž. A. G. Eiffelem (1832—1923) pro pařížskou světovou výstavu v r. 1889 jako div tehdejší techniky;

- 149: *Hanušův Bájeslovný kalendář* — od filosofa a národopisce Jana Ignáce Hanuše (1812—1869);
- 150: *Sol* — Slunce;
- 151: *Heine: černou* — v básni „Ztroskotán“ ze sbírky *Kniha písní* (poprvé 1827), oddíl Severní moře, cyklus druhý (*Heine* — Heinrich H., 1797—1856, Nerudův oblíbený něm. revoluční básník); *pražský šematismus* — viz vysv. k str. 116 a DK II, str. 246—248; *v Babylónu obětovali slunci... pannu* — srov. NL 1. června 1889, fejeton Babylónská věž, překlad článku současného franc. orientalisty Julese Opperta; *královničky* — viz vysv. k str. 131; *na svých penězích* — Neruda byl vášnivý numismatik;
- 152: *v čepici jakobínské* — jakou nosili představitelé revolučně demokratické, protifeudální buržoazie za Velké francouzské revoluce; *svatý Anastasius, velký učenec církevní* — A. IV., papež v l. 1153—1154; zobrazován s knihou v ruce a jak ukazuje ke slunci; *svatý Kolumbán* (535—615), irský světec, mnich, poustevník a misionář, zakladatel klášterů; *poustevník Mikoláš Dolentinský* — viz vysv. k str. 92; „*andělský doktor*“, *svatý Tomáš ab Aquino* — Tomáš Akvinský (1225—1274), dominikán, církevní scholastik, zakladatel středověké oficiální ideologie; ve Veselého Ikonografii zván „*doctor angelicus*“;
- 153: *české hranice nejsou například hned za Mělníkem a za Libocí* — Němci usilovali o to, aby území, kde údajně měli většinu, byla spravována jen Němci; liberecký advokát Thurnwald napsal brožuru, jak by se Čechy daly rozdělit na české a německé území správní a soudní; vyšla v několika vydáních a německé listy se o ní stále rozepisovaly; srov. dále vysv. k str. 248;
- 155: *lord Bacon* — Francis B. (1561—1626), angl. filosof a státník, zakladatel novodobého empirismu, odpůrce středověké scholastické filosofie, předchůdce materialismu a moderních přírodních věd; *Básník Herder zapěl o stáncích vatikánských* — Johann Gottfried H. (1744—1803), něm. humanitní spisovatel a myslitel; *u obrazů Raffaelových* — Raffaella Santi (1483—1520); *Vzpomínka na Brod* — Německý Brod nad Sázavou, kde Žižka rozdrtil vojsko císaře Zikmunda 8. ledna 1422; *Rothschild* — viz vysv. k str. 67; *Jeiteles z Kozí ulice* — Zikmund J., obchodní jednatelství v Praze 1; *Erlkönig* — Král duchů, slavná Goethova balada; *Vítěz nad Goliášem* — David (srov. vysv. k str. 295); *inženýr Madèle* — projektoval most přes La Manche, o kterém se tehdy v tisku hodně psalo; *sultán ze Zanzibaru* — Zanzibar byl sice samostatným sultánem, ale zápasily o něj neustále mezi sebou Německo s Anglií; sultán Sejjíd Chalífa uznal britský protektorát nejprve nad Somálským pobřežím, v r. 90 pak již nad celým Z.; Anglie Němcům za výměnu postoupila Helgoland; srov. dále str. 274; *Mexiko* — Napoleon III. nabídl r. 1863 mexickou korunu rak. arcivévodovi Maxmiliánovi; sesazený prezident Juarez

- však vzbouřil mexický lid a dal 1867 Maxmiliána zastřelit; *Monte Rosa* — druhá nejvyšší hora v Alpách (4638 m); *věž Malakov* — část hradeb jižního Sebastopolu, dobytá za krymské války po dlouhých bojích franc. generálem Pelissierem 8. září 1855;
- 156: *Rosa rubrifolia* — růže červenolistá; *Rosa Limánská* — viz vysv. k str. 91; *Souveraine* — zde královna; *Anakreón* (kolem 570—487 n.l.), starověký klasický milostný básník; srov. jeho Písně, báseň Na růži č. 5 a 53; *Homér... opěval bohyně „růžoprsté“* — např. Zoru v Odysseji; *Friedrich von Schiller* (1759—1805); týká se balady *Der Gang nach Eisenhammer* ze sbírky *Balady a romance*; *svatá Alžběta Portugalská* (1271—1336, též Isabella), královna portugalská, pokládaná za vzor křesťanské manželky a královny; k četným legendám o ní patří div s růžemi, viz str. 383 a vysv.; *Olivier Métra* (1830—1889), skladatel lehké taneční a operetní hudby; *Hans Makart* (1840 až 1884), vídeňský malíř dekorativního charakteru (barvitě, barokně nadnesené kompozice); *Alexandr Dumas* — A. D. starší (1803—1870), autor *Tří mušketýrů*, *Hraběte Monte Christa* a jiných dobrodružně historických románů, a A. D. mladší (1824—1895), autor románu *Dáma s kaméliemi*; *Kaiser Wilhelm* — císař Vilém (1859—1941); *Napoleon III.* (Louis, Ludvík Bonaparte, 1808—1873), dobrodružný franc. císař v l. 1852—1871;
- 157: *Agrippina* — manželka Germanikova, zemřela (r. 33 před n. l.) ve vyhnanství na ostrově Pandatarii dobrovolně hladem; *Aspasia* — A. z Milétu, hetéra, později manželka Periklova; podporovala snahy o povznesení Atén a v jejím domě se scházeli přední mužové (Sokrates, Anaxagoras, Feidias); *Bud' bílá jako sníh...* — Hamlet III, 2; *Charlotte Corday* — Marie Anna Charlotte de C. d'Armont (1768 až 1793); zabila v lázni Jeana Paula Marata (1768—1793), krutě pronásledujícího šlechtu a její přívržence; *Putifarka* — podle biblického vyprávění (1. kniha Mojžíšova 39) žena náčelníka tělesné stráže Faraónovy, která chtěla svést Jakubova syna Josefa;
- 159: *Roszmászler* — Emil Adolph R. (1806—1867), přírodopisec a lidový spisovatel;
- 162: *Schiller* — viz vysv. k str. 156;
- 163: *Upřímné slovo o chování mladých krůt* — patrně Z divadelních listů slečny Anežky Skočilovy..., NL 1876, Žerty, str. 135; *melisa* — meduňka (z čeledi pyskatých), užívaná hlavně pro pocení; *sartorie* — saturejka zahradní (z čeledi pyskatých); její nati se užívá jako kuchyňského koření; *nádchové koření* — proti nachlazení;
- 164: *Největší mravokárci čeští... horlili jsme proti posvícení...* — (zpracováno stejně jako fejeton na str. 112 podle Zíbrtových Staročeských výročních obyčejů...) Tomáš ze Štítného (asi 1333—1409) v Řečech nedělních a svátečních, Hus a Chelčický v Postile, Komenský v Labyrintu světa, kap. XXV a XXXII a Jan Augusta (1500 až 1572) ve Spisku o pokušeních; Zíbrt však cituje nález sněmu

- jednoty bratrské z r. 1506, kde se vykládá, jak se chovat o posvícení; *Nanebevzetí Panenky Marie* — 15. srpna; *doktor Falb* — Rudolf F. (1838—1903), něm. astronom a přírodovědec;
- 165: *v Praze u Bartoloměje* — v městském chudobinci u Sv. Bartoloměje ve Vyšehradské třídě 18 na Novém Městě;
- 166: *posvícení „mladé“* — neděle po pouti; *svatý Václav... šel k bratru... „na posvícení“* — vl. na posvěcení nového chrámu; *Poličanský* — Matěj P., mikulášenský starší, prostonárodní spisovatel, činný v l. 1600—1613; týká se jeho práce „Pokuty a trestání překupníkův božích příkázání, v nichž se každému pobožnému křesťanu dává vejstraha a napomenutí z Písma svatého a z historií mnohých a rozličných, pro ozdobu v nich položené“;
- 167: *Tučný čtvrtek* — poslední masopustní; „*boží milosti*“ — druh smaženého pečiva; „*dušičky*“ ..., „*všechněch svatých kostí*“ — pečivo v podobě housek a přeložených kostí; *zelník* — pečivo se zelím;
- 168: *pašijový týden* — viz vysv. k str. 42; *Ústřední školská matice* — ÚMŠ, spolek pro ochranu a vydržování českých škol na územích s českými menšinami a německou správou; vznikla r. 1880 z podnětu Spolku učitelských jednot v Čechách s programem zakládat české menšinové školy a měla čelit soustavnému poněmčování českého obyvatelstva v pohraničí;
- 169: *Brandejs* — viz vysv. k str. 96; *Rückert* — viz vysv. k str. 29;
- 170: *roztok kreolinový* — starý dezinfekční prostředek; *provizor* — správce lékárny; *Brunsova bavlna* — sterilovaná, vysušená a odtučněná, nazvaná podle německého chirurga Paula von Bruns (1846 až 1916);
- 171: *V Košířích už nepřijímají* — košířský (malostranský) hřbitov (byli tu pochováni Nerudovi rodiče) na smíchovské Plzeňské třídě byl už tehdy zrušen; *Malvazinka* — obecní hřbitov na Smíchově; *na Vyšehradě... pohřební arkády* — srov. NL 9. listopadu 1884, Lit. III, str. 207—208 a „Návrh na dobrou uváženou“, NL 13. listopadu 1878, Umění, str. 333—335; „*Žalov*“ — obec u Roztok u Prahy, jejíž součástí byl Levý Hradec, staré sídlo a pohřebiště českých knížat; *nejdůrazněji... po smrti Jablonského* — v NL 8. března 1881, Lit. III, str. 138—141; *Petr Fischer* (1809—1892), majitel dřevařského závodu na Smíchově, přední národohospodářský pracovník, financoval mj. stavbu Slavína v l. 1889—1890; ve sboru městských granátníků, kde byl majorem, byl však neoblíben pro osobní nedůtklivost, šikanování a vyžadování absolutní vojenské poslušnosti; členové sboru dokonce později odmítli sloužit pod jeho velením a podali na něj stížnost magistrátu; říkalo se mu proto „velitel (generál) bez vojska“; *ležet v „glídu“* — v pozoru, v řadě (podle němč.); *habrkování* — snad krmení ovsem (Haber — něm. oves);
- 172: *La Rochefoucauld* — François de R. (1613—1680), vévoda, franc.

- aristokratický spisovatel doby Ludvíka XIV., moralista; *V Římě stal se... i Caligulův kuň kdysi konzulem* — třetí císař římský Caligula (vl. Gaius Caesar, vl. 37—41), obávaný tyran, dožadoval pro sebe božské pocty; svého koně jmenoval kolegou a chtěl jej povýšit na konzula; *Virgiliův hrob u Neapole* — Publius Vergilius Maro (70—19 před n. l.) zemřel v Brundisiu; jeho hrob je u pahorku Posillipo blízko Neapole (srov. OC, str. 172); *Svatobor* — podpůrný spolek českých spisovatelů, založený z podnětu Palackého r. 1862; *šest dá vyšehradská kapitola* — centrum klerikálního konzervatismu; jejími kanovníky byli např. Mikuláš Karlach (1831—1911) a Nerudův odpůrce Václav Štulc (1814—1887);
- 174: *morfin, narcein* — alkaloidy opia; *Staročechům... slouží pověst o korunovaci* — o korunovaci císaře Františka Josefa I. na českého krále (srov. vysv. k str. 404) slíbené císařským reskriptem z 26. září 1870 pod podmínkou, že Češi obešlou říšskou radu, a znovu rozšiřované už v r. 1885; podporovala jejich ústupnickou politiku vůči rakouské vládě;
- 175: *bratránkovi svému* — Aloisu Tichému, synu sestry Nerudovy matky, řediteli panství ve Vlachově Březí u Prachatic; srov. Dop. I; *letošní červencové volby* — přinesly vítězství mladočechům;
- 176: *Theatermantel* — plášť do divadla; *tarlatán* — laciná průhledná látka;
- 178: *Už máme po svatováclavském posvícení* — zpracováno dle Zíbrta, srov. vysv. k str. 112; *u Sv. Bartoloměje* — viz vysv. k str. 165; *vodvárka s pečkami* — ovocná omáčka;
- 179: *co tam nemohu chodit* — viz vysv. k str. 50;
- 180: *štýrský kazatel Rosegger* — viz vysv. k str. 41; *hauzírník* — podomní obchodník; *svatý Theodát* — Theodotus, mučedník z Ancyry (zemřel 304); *dr. Jan Ev. Bílý* (1819—1888), katolický spisovatel, historik a novinář, autor církevních dějepisných knih, zvláště životopisů svatých (*Legenda čili čtení o různých svatých božích*, 1863); *Brejška* — majitel pivnice a restaurace ve Spálené ulici;
- 181: *proslulá Tarpejská skála* — jižní část Kapitolu, nazvaná po dceři Spuria Tarpeje, velitele tvrze ve válce se Sabiny, která otevřela Sabinům bránu a za odměnu si vyžádala to, co měli na rukou, myslíc tím zlaté prsteny a náramky; Sabinové však si to vyložili jako štítý a zasypali ji jimi; ve starších dobách byli odtud svrhávání zločinci a vlastizrádci; *mater verborum* — slovník (doslova matka slov);
- 182: *Lumpáci vagabundus* — toulání (podle oblíbené frašky vídeňského dramatika a komika Jana Nepomuka Nestroje, 1801—1862, *Zlý duch Lumpáci vagabundus aneb Ludrácký trojlístek*);
- 185: *Nána* — viz vysv. k str. 53; *Šiffner* — Eduard Schiffner, kožišník a kloboučník na Ferdinandově (Národní) třídě 28;
- 186: *světová výstava vídeňská* — viz Studie II, Studie výstavní; *Laponsko* — Laponsko; *Řetězový most* — viz vysv. k str. 82;

- 189: *rumfordská polévka* — polévka pro chudinu (podle amer. přírodopytce a filosofa Benjamina Rumforda (1753—1814); srov. např. DK IV, str. 134;
- 191: *turnýra* — honzík; *Jen zevšednět mi nedej, bože!* — Hálek, V přírodě, Řada první, č. 30; *fonograf... cestuje teď po Evropě* — viz vysv. k str. 100; v Praze byl vystaven v březnu 1890;
- 192: *přítel Lev* — Josef L. (1832—1898), barytonista Národního divadla; *Senekovo pravidlo* — Patet ianua, exi! Brána je otevřena, vyjdi!, kterým římský stoický filosof Anneus Lucius S. (4 před n. l.—65 n. l.) schvaloval sebevraždu jako východisko k přemožení osudu; *Newtonův princip* — Hypotheseis non fingo, domněnek nevymýšlím, a dále princip setrvačnosti, princip akce a reakce;
- 193: *Bismarck* — viz vysv. k str. 47; *barón Münchhausen* — Karl Hieronymus Friedrich von M. (1720—1797), pověstný vymyšlením neuvěřitelných historek; srov. DK III, str. 294; *my Čechové nemáme šlechty* — srov. vysv. k str. 52; *Edisonův fonograf* — viz vysv. k str. 100;
- 194: *sám jsem psal... pro Humory povídky* — povídka 1890, otištěná pod pseudonymem Ant. Barborka ve Vilímkových (viz vysv. k str. 259) Humoristických listech 1878, viz svazek Aforismy a dodatky; *Mierzwiński* — polský tenorista Wladyslaw M. (1850—1909), známý u nás z úspěšného vystupování na Národním divadle v r. 1886;
- 195: *most přes La Manche* — srov. vysv. k str. 155 (Madèle); *u Thermopyl byla jakási bitva* — r. 480 před n. l. mezi spartským králem Leonidem (488—480) a perskými vojsky, v níž Spartané do jednoho padli; *bitva mezi Zábojem a Luděkem* — pěvcem Z. vedoucím lid do boje proti nepřátelskému vojevůdci L., popsána v básni Záboj v Rukopise kralovédvorském; současně narážka na rukopisné boje vzplanuvší po kritice Masarykově a Gebauerově; srov. Lit. III, str. 232, DK V, str. 48, 176 a vysv.;
- 197: *Jindřich Mošna* (1837—1911), populární herec a komik Národního divadla;
- 199: *o Palečkovi* — o šaškovi Jiřího z Poděbrad; *deklamovánky Rubešovy* — ze stejnojmenné sbírky Františka Jaromíra Rubeše (1814—1853);
- 200: *hausse* — stoupání cen na burze; *centnýř* — staré označení pro sto liber (50 kg) ryb vylovených z rybníka; *draslavá pleť* — trudovitá, nečistá, hrubá; *do svaté Kateřiny* — srov. str. 205;
- 201: *komín u „Primasů“... „Štajgrů“... „Kornelů“* — z pivovaru na Václavském náměstí čp. 796, ve Vodičkově ulici č. 34 a v Jungmannově ul. 33; *Ferdinandova třída* — dnešní Národní;
- 202: *Neuilly* — N.-sur-Seine, město poblíž Paříže; *ve Spa* — viz str. 58 a vysv.;
- 204: *teď se dokutálel svět... k svatému Martinu* — svátek 11. listopadu; psáno podle Zíbrta (viz vysv. k str. 11 a 112) a Hanuše (viz vysv. k str. 149);

- 206: *vulgo* — čili, jinak; *šístky* — zatočený pramen vlasů na skráních; *botanik* — Herrmannovo humorné označení ševce a ševcovského učedníka; *Gänseblümchen* — doslova husí kvítek;
- 207: *chocholy na kloboucích* — součást stejnokroje pražské policie;
- 209: *výsledek loterie ve prospěch českého divadla v Brně* — zřízena v l. 1886 až 1889 na postavení důstojného českého divadla v Brně; z výtěžku 70 000 zl bylo 20 000 přiděleno na rekonstrukci divadla na Veveří (hrálo se tu v tzv. Marovském domě od r. 1884);
- 211: *oftalmogramatika* — oční mluvnice; *recte* — vlastně;
- 212: *fonograf* — viz vysv. k str. 100;
- 214: *všichni svatí člověka bijou...* — 13. prosince Lucie (viz vysv. k str. 13), 21. prosince Tomáš (apoštol); *šlitáž* — klouzačka;
- 215: *Rok ten jí ublížil...* — revolučně buržoazní hnutí svrhlo panství feudální šlechty a odstranilo některé feudální přežitky (např. robotu a poddanství); *roráty* — ranní mše v adventu (čtyři neděle před vánoci);
- 216: *Dom Pedro* — P. II. d'Alcántaro (1825—1891), brazilský císař, sesazený r. 1889; 7. prosince připlul i s rodinou do Lisabonu; v Brazílii pokračovaly stále boje mezi republikány a monarchisty, kteří se nechtěli smířit s porážkou;
- 217: *Jakpak je asi teď té „historické šlechty“* — V r. 1861 se česká šlechta rozdělila na tzv. „historickou“, konzervativní, která uznávala historické státní právo a požadovala proto větší autonomii pro české země a v opozici proti liberální německé vládě spolupracovala v některých otázkách s českou liberální buržoazií (Clam Martinic), a tzv. šlechtu ústavověrnou, podporující plně centralistickou politiku vlády německých liberálů v duchu únorové ústavy z r. 1861 (Adolf Auer-sperg); viz též vysv. k str. 52;
- 219: *Anakreón* — viz vysv. k str. 156; o Amorovi v Písničkách, č. 3, 7, 14, 30, 40, 46;
- 224: *princ Tulipánek* — hrdina stejnojmenného románu něm. spisovatele a dramatika Karla Immermanna (1796—1840); srov. i DK V, str. 74;
- 225: *alpy* — velehory;
- 228: *španělská tanečnice Pepita de Oliva* (nar. 1830), členka Královského divadla v Madridě, podnikala od r. 1856 úspěšná turné po Evropě; *Dumasova Dáma s kaméliemi* — viz vysv. k str. 156; *květinářská autorita* — František Thomayer (1856—1938), český architekt a zahradnický umělec, autor Českého ovoce a redaktor Časopisu českých zahradníků, v l. 1884—1894 pražský městský zahradník; srov. Pod. III, str. 349—350;
- 229: *starý Langer* — Jaroslav Josef L. (1806—1846), obrozenský básník; *u Dittricha, u Prellera* — viz vysv. k str. 126;
- 230: *grogrén* — těžká hedvábná tkanina s ripsovou vazbou; *oděly by se květem jak...* *svatý Onufrij* — egyptský poustevník Onufrius (zemřel asi r. 400); zobrazován nahý, s dlouhými vlasy a vousy, kolem

pasu má palmové ratolesti; *Bordighera* — hojně navštěvované zimní klimatické lázně v Horní Itálii na Ligurském moři; *gardénie* — nízký tropický keřík s tuhými listy a velkými bílými, silně aromatickými květy;

- 232: *svatá Afra* — bavorská svatá, upálená pro víru r. 304, pův. nevěstka; patronka kajících padlých dívek; *ženské, které denně zajdou si k Ditrichovi* — viz str. 229 a vysv. k str. 126;
- 233: *šibřinkový kostým* — na masopustní maškarní ples (obyč. sokolský);
- 234: *autorita... zde citovaná* — viz str. 228 a vysv.; *při rozdávání kořenáčů školním dítkám* — na konci května 1889 v Náprstkově muzeu, akce Spolku pro pěstování květin dětmi (školní děti dostaly po třech květináčích a měly se o ně starat podle návodu do letní výstavy);
- 237: *ty sám sebe vychováváš* — jedna z myšlenek Komenského Didaktiky;
- 238: *turnýra* — honzík; *švonapajový* — barchetový; *širtynkový* — z jemné bavlněné tkaniny s plátnovou vazbou;
- 239: *collier* — náhrdelník; *Rummel* — Václav R., pražský zlatník a klenotník (Jungmannova 42); *Schiffner* — viz vysv. k str. 185;
- 241: *Podnět dal... Andrew Carnegie* — amer. multimilionář skotského původu; na otázku, jak má se svým jměním naložit milionář, odpověděl, že je hanba zemřít jako boháč, slušný člověk že má zaživa užít svých peněz ve veřejný prospěch (na stavbu velkých vzdělávacích ústavů, laboratoří, knihoven, muzeí, nemocnic, veřejných sadů apod.);
- 242: *ambo* — kombinace dvou čísel; *promesa* — viz vysv. k str. 105; *jiní vyhazují celé národní jmění...* — v Německu stoupaly daně a ceny potravin, protože vláda žádala v rozpočtu nové stamiliónové položky na mimořádné výdaje pro vojenské účely (zvláštní chrámy pro vojsko, důstojnická kasárna atp.); *II, Par. 20, 20* — Druhá kniha paralipomenon;
- 243: *rytíř „z Orlice“* — Rudolf von O., známý berlínský podvodník, vydávající se za profesora matematiky a objevitele metody, jak uhodnout loterní čísla podle tabulek pravděpodobnosti; *Farkáš... úpí v temešvárském kriminále* — maďarský podvodník, který se obohatil machinacemi při loterních tazích; byl právě tehdy odsouzen na deset let do vězení;
- 244: *jeden kající hříšník je nebi milejší...* — Ev. sv. Lukáše 15, 7; *Jakub Rothschild* — viz vysv. k str. 67;
- 245: *Jules Verne* (1828—1905);
- 247: *Laetare* — viz vysv. k str. 41; „...vydají počet v den soudný“ — Ev. sv. Matouše 12, 36; *ultimo* — poslední termín; *maxl* — Nerudova oblíbená karetní hra;
- 248: *Poslední Abencerag* — Chateaubriandův román Dobrodružství posledního A. (člena slavného granadského šlechtického rodu, žijícího v krutém nepřátelství s rodem Zengiris — obdoba Monteků a Kapuletů); *Poslední táborita* — historický román Karla Herloše (viz vysv. k str. 407); *Poslední orebita* — historická povídka z r. 1832

- od Jana Erazima Vocela (1802—1871) z boje Uhrů proti Turkům v 15. stol.; *Poslední Mohykán* — román Jamesa Fenimora Coopera (1789—1851) z r. 1826; *Je poslední Čech dílem Tylovým... Riegrovým?* — Narážka na vídeňskou konferenci v lednu 1890, při níž mělo být dosaženo tzv. „smíření mezi Čechy a Němci“ v Čechách, jíž se za českou stranu zúčastnili staročeští poslanci, určení rakouskou vládou, v čele s Františkem Ladislavem Riegre (1818—1903); místo očekávaného vyrovnání však byly podepsány tzv. punktace o rozdělení Čech ve dva správní celky, německý (Deutsch-Böhmen) a česko-německý, které nadto byly formulovány tak, že připouštěly výklad ve prospěch Němců; na základě toho rak. ministr spravedlnosti hr. Schönborn nařídil počátkem února vypsání konkursů pro německé soudce do uzavřeného území, což jako další germanizace pohraničních oblastí narazilo na odpor celého národa a mělo pro staročechy za následek ztrátu důvěry a porážku v příštích volbách (*Poslední Čech* — Tylův román, kritizovaný Havlíčkem pro sentimentální tón);
- 249: *Anastasius Grün* (1806—1876), rak. lyrik, odpůrce absolutismu; *Wildenbruch* — Ernst von W. (1845—1909), něm. prozaik, lyrik a dramatik s historickými a vlasteneckými náměty; *piklhaubna* — přilba s hrotem; *Haffner* — vídeňský spisovatel frašek Filip H. (1731—1764); *Wolfgang Kirchbach* (1857—1906), něm. spisovatel a fejetonista drážďanských novin; v r. 1890 vyšla v Drážďanech jeho kniha *Die letzten Menschen* (Poslední lidé);
- 251: *údolí Josafat* — údolí pod horou Olivetskou u Jeruzaléma, kde se měl podle bible (Proroctví Joele proroka 3) konat soud nad všemi národy za to, jak zacházeli se Židy; *dr. Rieger... slíbil, že nás „povede ještě dál“* — týká se Riegrovy odpovědi na list předsedy klubu poslanců strany svobodomyšlné (mladočeské), odmítající vídeňské punktace (viz vysv. k str. 248) jakožto ponížení a ohrožení českého národa a vyzývající staročeské poslance, kteří je podepsali, aby složili mandát; Rieger manifest zlehčil a odsoudil (srov. NL 28. ledna 1890 a veřejný list Riegrův z 3. března 1890);
- 253: *Lenoš a řvi...* — Epigramy; *ty nynější „stávky“* — stávky mlynářských a pekařských pomocníků, strojnických dělníků v Praze, v uhelných dolech na Ostravsku, v hořických přádelnách a jinde, především za snížení pracovní doby; rozšířily se tou měrou, že jim byla v novinách věnována zvláštní rubrika Stávky a dělnické hnutí; *Myslbek* — Josef Václav M. (1848—1922); *socha „opilého satyra“ v mnichovské Glyptotéce* — „Odpočívající satyr“ od řeckého sochaře Praxitela (4. stol. před n. l.); srov. i DK II, str. 177;
- 254: *„čestné“ slovo...* — narážka na staročeského poslance dr. Karla Mattuše (1836—1919), který přiznal, že staročeši jsou si vědomi toho, že byli punktacemi podvedeni, ale přesto porušení úmluvy ze strany české považoval za nečestné jednání;

- 255: *našemu městskému zahradníkovi* — viz vysv. k str. 228; *městský park* — viz vysv. k str. 121;
- 257: *předevčírem zde, „pod čarou“* — 5. června 1890, podepsáno - a (Vilém Ryba), „Když nejvyšší maršálek pronesl předevčírem...“, týkající se zasedání sněmu 3. června (srov. vysv. k str. 121), na jehož programu byly punktace (viz vysv. k str. 248); z mladočeských poslanců na sněmu mj. vystoupili Julius a Eduard Grégr, Karel Tůma, Kvičala, Kučera, Kaftan, Herold, Trojan; *dělá netto po 8 hodinách denně* — srov. vysv. k str. 253 (stávky);
- 258: *ukázkou ze Zacherova článku „o cizomluvách“* — ve fejetonu 1. června 1890, Spol. V, str. 428—432 (Zacher — snad něm. filolog Julius Z., 1816—1887); *Eine ernst-lustige Fremdwörtergeschichte* — Vážně-veselé dějiny cizích slov; *ze článku Schránkova* — od dr. Eduarda Maria Schranky (1850—1916), autora popularizujících pojednání (srov. DK V, str. 372); *Der neue Demokrit* — Nový D. (podle řeckého filosofa D. z Abdéry z 5. stol. před n. l.); *s červeně vázanou knihou* — s turistickým průvodcem firmy Baedeker v červené plátěné vazbě; *Až bude tedy výstava* — zemská jubilejní výstava na paměť stého výročí první výstavy od 15. května do října 1891; srov. Spol. V, str. 521—525 a zde str. 288 a n.;
- 259: *Vilímkova Praha* — ilustrovaný časopis vydávaný Josefem Richardem Vilímkem (1835—1911); *Za 60 dnů dostaneme se už kolem celého světa* — Američan George Francis Train absolvoval na jaře t. r. cestu kolem světa za 59 dní (NL 18. května 1890);
- 260: *kasa* — zásobník s literami;
- 262: *Béranger* — Pierre Jean B. (1780—1857), franc. oblíbený revoluční básník;
- 263: *Runeberg* — Johan Ludwig R. (1804—1877), finský básník píšící švédsky, průkopník „básnického realismu“;
- 264: *Jindřich Heine* — viz vysv. k str. 151; *Alfred Meißner* (1822—1885), něm. liberální spisovatel, pocházející z Čech;
- 265: *Fr. Vostřebal* — spr. Jan Bernard V. (1837—1860), básník školy Nerudovy; Neruda tiskl jeho verše v *Obrazech života* a pořádal jeho literární pozůstalost; srov. Lit. III, str. 195 a vysv.; *Lenau* — Nicolaus L. (vl. jm. Franz Nienbach von Strahlenau, 1802—1850), nejvýznamnější rak. revoluční básník doby předbřeznové; *Alfred Waldau* (vl. jm. Josef Jarosch, 1837—1882), něm. básník a překladatel české poezie do němčiny; *Ferdinand Raimund* (vl. jm. Raiman, 1790—1836), rak. herec a dramatik; působil na české obrozenecké drama, zvl. na Tyla; *Strampfer* — Friedrich S. (1823—1890); založil ve Vídni komickou operu, jako divadelní podnikatel řídil divadlo pod Tuchauben, Ringtheater, nakonec Karlstheater; viz Dop. II, č. 67, 505; *s milým mně přítelem* — s básníkem a novinářem Vratislavem Kazimírem Šemberou (1844—1891), který žil ve Vídni;

- 266: *Václav Šolc, básník „Českých chaloupek“* — báseň Chaloupky naše z jediné sbírky V. Š. (1838—1871) Prvosenky;
- 267: *v Brejškově restauraci* — viz vysv. k str. 180; *kverulovaný* — žalovaný;
- 268: *po loňské výstavě pařížské* — viz vysv. k str. 144; „*cizinecký*“ *spolek* — Spolek ku povznesení náštěvy cizinců v Praze a okolí (Ferdinandova 26), založený r. 1886 z podnětu obchodníka Eduarda Hrubého (srov. DK V, str. 256); „*cizinecký*“ *časopis* — viz vysv. k str. 259; *lanové dráhy* — viz vysv. k str. 127 a 292; *vyhlídkové věže* — 23. června 1890 byly schváleny stanovy Družstva rozhledny na Petříně a v nejbližší době měla Živnostenská banka zahájit subskripce na podíly; současně se pracovalo na projektu lanové dráhy na Nebozízek;
- 269: *Pokorného Potulky po Slovensku* — Z potulek po Slovensku (z roku 1883—1885) od spisovatele, překladatele a propagátora česko-slovenské vzájemnosti Rudolfa P. (1853—1887); *Stanleyovo V nejtemnější Africe* — cestopis anglo-amerického novináře, cestovatele po Africe a znalce Afriky Henry Mortona St. (vl. jm. Johna Rowlanda, 1841—1904); *Fenimor Cooper* — viz vysv. k str. 248; *J. G. Schneider* — Johann Gottlob Sch. (1750—1822), klasický filolog, přírodopisec;
- 270: *Max Nordau* (vl. Südfeld, 1849—1923), maď. židovský spisovatel, kulturní a časový kritik, povoláním lékař; hodně cestoval a nakonec se usídlil v Paříži (Pariser Bilden und Studien, P. obrazy a studie, 1878); *Dahomej* — černošské království v Guineji;
- 272: *fadesa* — nuda; *Parthenón, Erechtheum, Propyleje* — Athénin chrám, starověký chrám na Akropoli a slavnostní vstupní brána, postavené v letech 447—437; *Měšťanská beseda* — osvětový spolek, založený r. 1846, kulturní středisko pražského českého měšťanstva, sídlil nejprve ve Voršilské ul., pak na Příkopech v domě U černé růže, od r. 1870 ve vlastním domě ve Vladislavově ul. č. 20;
- 273: *v Sabinských horách* — v it. pohoří Monti Sabini na severovýchod od Říma; *Miseny* — staré pojmenování mysu Punta di Miseno na západním pobřeží Itálie a bývalé město; *Lukrinské jezero* — blízko zálivu Neapolského; *Strabo* — řecký myslitel, dějepisec a zeměpisec Strabón (63 před n. l.—19. n. l.); *Seneka* — viz vysv. k str. 192; *chambre garnie* — zařízený pokoj; *Bajae* — záliv u Neapole opěvovaný Horácem; *Theokrit* — Theokritos ze Syrakus (poč. 3. stol. před n. l.), řecký básník, tvůrce bukolské (pastýřské) poezie; *Ovidius* — Publius O. Naso (43 před n. l.—18 n. l.); *Chaldejci* — semitský kmen v jižní Mezopotámii, který v 7. stol. před n. l. ovládl Babylónii; pak kněží, vykladači, astrologové;
- 274: *Helgoland... teď postoupen Němcům* — Anglii jako náhrada za Zanzibar (srov. vysv. k str. 155); *Frísové* — dávní obyvatelé území při Severním moři mezi ústím Rýnu a Vesery; *Tacitus* — Publius Cornelius T. (asi 55—120), římský politik a historik, odpůrce císařského abso-

- lutismu; *Plinius* — P. Starší, Gaius P. Secundus (23—79), římský polyhistor, autor encyklopedie přírodních věd *Naturalis historia*, a P. Mladší, Gaius P. Caecilius Secundus (asi 61—113), římský spisovatel; *Pomponius Mela* — římský dějepisec z doby císaře Klaudia, první v Římě se zabýval zeměpisem (*De situ orbi*); *Dio Cassius* — D. C. Cocceianus (asi 155—po r. 229), římský politik a historik; *Ptolemaeus* — Ptolemaios Klaudios (kolem 90—160), řecký vědec, astronom, matematik a zeměpisec; *Vellejus* — Velleius Paterculus Gaius (2. pol. 1. stol. před n. l.—30 n. l.), římský historik, senátor a prétor, vojevůdce; *že se... při úpravě správních okresů v Čechách nedbá... národnostních hranic* — podle NL z 1. července 1890 byla obec Řež přidělena do německého okresu jesenického, ačkoli měla být připojena k českému okresu rakovnickému; *Antonius* — A. Marcus (82—30 před n. l.), římský státník, triumvir, v bojích o moc poražen Oktaviánem r. 31; *Si vales...* — ...ego valeo, Jsi-li zdráv, je dobře, já jsem zdráv; úvodní formule dopisní; *co Penelope... co Helena* — jako věrná manželka (podle manželky Odyssea v Homérově Odyssei), jako nevěrnice (podle manželky spartského krále Menelaa, unesené trójským princem Paridem, pro niž vzplanula trójská válka); *Marciál* — viz vysv. k str. 39; *Propertius* — Sextus P. (asi 50—15 před n. l.), římský elegik;
- 275: *Theophrastus* — Theofrastos (372—287), řecký filosof, lékař a přírodovědec, žák Aristotelův, psycholog a historik; *Virgil* — viz vysv. k str. 172; *Columella* — Lucius Iunius Moderatus C. (1. stol.), římský spisovatel, autor encyklopedie o zemědělství; *Dioskorides* — jméno několika starověkých lékařů (nejznámější D. Pedanius, řecký lékař v 1. stol., jehož spis o léčivých látkách *De materia medica* měl vliv až do 16. stol. na veškerou botaniku (herbáře atd.); *Lumír* — beletristický časopis vycházející od r. 1873 nejprve za redakce Háalka a Nerudy (do č. 27), později J. V. Sládka a S. B. Hellera; *sortium consuetudo simplex* — obvyklý způsob losování; *Juvenál* — Iuvenalis Decimus Iunius (asi 60—140), římský satirik a kritik římské společnosti v císařské době;
- 276: *Th. Birtsovo... Antické knihy* — Das antike Buchwesen něm. klasického filologa a spisovatele Theodora Birta (1852—1933);
- 277: *Rabelaisův tento* — franc. spisovatele François Rabelaise (1495 až 1553), autora humoristického románu *Gargantua a Pantagruel*; *Heine* — viz vysv. k str. 151;
- 278: *E. Valečka* — viz vysv. k str. 20; *V. Vlček* — Václav V. (1839 až 1908), literární historik;
- 279: *Konkordance* — biblický odkazový slovník; viz různé „*Demokrity*“ — viz vysv. k str. 258; *Victor Hugo* (1802—1885); *Corneille* — Pierre C. (1606—1684), tvůrce franc. klasické tragédie;
- 280: *Vrtátko* — Antonín Jaroslav V. (1815—1892), literární historik a správce knihovny Českého národního muzea; *Turgeněv* — Ivan

- Sergejevič T. (1818—1883); *Veselý-Benešovský* — Jan Benešovský-Veselý (1854—1905), redaktor NL; *P. Votka* — Jan Křtitel V. (Vodka, 1825—1899), pražský jezuitský kazatel;
- 281: *Bourget ani nikdy nežil* — r. 1890 vyšel český překlad románu Žák od franc. spisovatele Paula Bourgeta (1852—1935); *Marné volání!* — citát z mota k Máchovu Máji a Cikánům;
- 283: *s prostotou nazarénskou* — prvních křesťanů (podle Kristova rodiště Nazaretu);
- 284: *oubytě* — obvykle staré pojmenování tuberkulózy; *nádcha* — opar, puchýř; *že jsem co muž stál na břehu Červeného moře* — tj. Rudého; r. 1870 podnikl Neruda se svým přítelem a mecenášem Emanuelem Kittlem (1844—1911), pražským sládkem, cestu do Turecka, Egypta a Itálie; srov. OC, Průplav Suezský IV, str. 138—140;
- 285: „*transfert*“ — přenos;
- 286: *Gounod... nabyt... zdraví* — Charles François G. (1818—1893); *Časopis českého studentstva* — vycházel v l. 1889—92; *Probatum erit* — budiž vyzkoušeno; *střída* — dráha;
- 288: *jubilejní výstava* — viz vysv. k str. 258; *Slamník* — viz vysv. k str. 43;
- 289: *Ochsenpredigt* — srov. i Spol II, str. 244; *Krolmus* — Václav K. (1787—1861), buditel, diletantský národopisec a archeolog; *purkrabí hrabě Chotek* — Jan Rudolf Ch. (1748—1824); *1848... „smíření“ mezi Čechy a Němci* — 5. května 1848 (srov. Lit. III, str. 257); *Bubenečská brána* — (zv. též Písecká) její zbytky stojí pod Bruskou u Chotkových sadů; *Císařský mlýn* — stará usedlost (bývalý mlýn) se zahradní restaurací v dnešní Mlýnské ul. čp. 3 v Bubenči;
- 290: *fonograf* — viz vysv. k str. 100;
- 291: *pravěcí duchové od Levého Hradce* — viz vysv. k str. 171 (Žalov); *samé Kainy a Ahasvery...* — narážka na básně Jaroslava Vrchlického;
- 292: *Pyrrhos* (318—272), epirský král, zvítězivší jako spojenec jihoitalských Řeků dvakrát nad Římany za cenu velkých ztrát; *lůžko pro vléčnou dráhu* — ve schůzi městské rady 19. srpna 1890 oznámen počátek přípravných prací na lanovce na Letnou a termín dokončení stavby 15. březen 1891; *jestli mně přijdou... s... dráhou nahoru na Petřín* — srov. vysv. k str. 127 a 268; provoz na ní zahájen 25. července 1891;
- 293: *příští jubilejní výstava* — viz vysv. k str. 258; NL z 29. srpna 1890 přinesly zprávu o Křižíkově modelu vodotrysku Fontaine lumineuse, která měla být zřízena před výstavním palácem, psaly o propagaci výstavy v zahraničí mezi českými krajany a o dopravních problémech souvisejících s výstavou; „*Český samolet*“ — narážka na létací stroj, který se pokoušel sestavit nešťastný vynálezce Kadeřávek (srov. NL 6. února 1881);
- 294: *Eiffelova věž* — viz vysv. k str. 144; *v semitickém slohu* — v pseudogotickém; „*uzavřené území*“ — Němci tak nazývali kraje s německou samosprávou, kde Češi byli údajně v menšině (srov. vysv. k str. 8, 153 a 248);

- 295: *gaudium* — povyražení; *Saul porazil tisíc...* — ...ale David deset tisíc (Filištínských); zpívaly tak izraelské ženy, oslavující vítězství Davida nad obrem Goliášem (1. kniha Davidova 18, 7);
- 297: *Donizettiho motiv z Lukrecie* — z opery Lucrezia Borgia od Gaetana D. (1797—1848);
- 298: *o tom záchvěvu děsném* — Následkem prudkých lijáků začala v Praze stoupat voda; 3. září večer dunění děl oznámilo další příval vody; bylo zaplaveno nábřeží na Františku, Žofín, Střelecký i Židovský ostrov a 5. září se zřítíl Karlův most mezi šestým a sedmým pilířem, před nimiž se nahromadily spousty klád a dříví;
- 299: *svatováclavský dar pro Ústřední matici* — jubilejní dar svatováclavský k desátému výročí ÚMŠ (viz vysv. k str. 168), k němuž vyzvaly NL své čtenáře 26. srpna; *kobzar* — hráč na kobzu, jihoruský strunný nástroj podobný lyře a loutně;
- 300: *dějepisec Prahy* — V. V. Tomek, viz vysv. k str. 115; *nynější Malé náměstí* — na Starém Městě, zvané do 17. stol. Ovocný trh; *branou Poříčskou* — stála v místech dnešní křižovatky na Poříčí;
- 301: *pole Špitálské* — nynější Karlín (podle špitálu křižovníků za branou Poříčskou);
- 302: *zřícení Kamenného* — viz str. 298 a vysv.; *oktáv* — osmidenní slavení; *zřícení železné výstavy* — střední části železné konstrukce výstavního paláce, když po dlouhotrvajících lijácích povolilo dřevěné lešení;
- 303: *dragantový* — z jedlé klovatiny; *Aj Vletavo...* — Rukopis zelenohorský, Libušin soud; *Hájek* — Václav H. z Libočan (zemřel 1553), katolický kněz a kronikář, autor Kroniky české z r. 1541, historicky nespolehlivé, avšak velmi populární; *pět miliónů jsme se vypůjčili* — na zvelebení Prahy a zlepšení jejích zdravotních poměrů; zemský sněm schválil půjčku již v r. 1871, ale byla tehdy císařem zamítnuta; *silnice pod Letnou* — od Klárova k býv. mostu Františka Josefa (v místech dnešního Švermova); měla spojovat Malou Stranu s Holešovicemi; *Maurelius... pravý mostní svatý* — první biskup ve Ferrare a mučedník ze 7. stol., patron proti nedostatku vody;
- 305: *Ignác z Loyoly* — viz vysv. k str. 92;
- 306: *o příští jubilejní výstavě* — viz vysv. k str. 258; *astrální* — hvězdný; *nad Pernambukem... svedenou první „vzduchovou bitvu“* — týká se velkých povolebních výtržností v Pernambuku, státu ve východní Brazílii, po vítězství vlády a porážce nové katolické strany, při nichž bylo zabito přes dvacet lidí a mnoho zraněno; *několik voskových plástí* — srov. vysv. k str. 100 (fonograf); „*Již jsem dost pracoval*“ — církevní píseň o Kristově utrpení;
- 307: *Stanley* — viz vysv. k str. 269; *Ondříček* — František O. (1857 až 1922), houslový virtuos a pedagog; byl právě na úspěšném turné po Evropě; *Rosinčina kavatina* — árie Rosiny z Lazebníka sevillského;

- Patti* — Adelina P. (1843—1919), italská koloraturní zpěvačka; *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 201;
- 308: *V prvním svém článku „o výstavě“* — viz str. 290;
- 309: *Narcis* — v řecké mytologii ješitný krásný mladík pohrdající láskou a zamilovaný do vlastního obrazu ve vodě, za trest bohy změněný v květinu;
- 311: *jazyka... nám vnuceného „druhého“, „státního“* — srov. vysv. k str. 8; „*černá polívka*“ — polévka z krve, posilující pokrm; *Sybarité* — obyvatelé kdysi slavné a bohaté osady Sybarie (okolo 720 před n. l.) v Lukánii u zálivu Tarentského, pověstní zálibou v přepychu a labužnictví; *Lukul* — Lucullus Lucius Licinius (asi 109 až 57), římský státník a vojevůdce, známý nákladnými hostinami; *plenus venter... — ...non studet libenter*, s plným žaludkem (břichem) se nerado studuje;
- 312: „*pěkná hodinka*“ — posvícenské dozvuky; *neapolská „cocagna“* — lidová slavnost o čtyřech posledních nedělích masopustu, kdy se lidu rozdávalo víno, ovoce a olej na kluzkém lešení potřeném mýdlem a tukem;
- 313: *merenda* — svačina; srov. Nerudovu hru *Merenda nestřídých* ve svazku *Hry*; *Renaud de Beaune* (1527—1606), franc. prelát, velký mecenáš Francie, důležitý politicko-společenský činitel; citováno, dle Antonia Antha (viz vysv. k str. 35); *je jim heslem „Řím“* — v sedmdesátých letech náboženský fanatismus některých kněží vedl tak daleko, že kázali na venkově proti Národnímu divadlu jako „ústavu nemravnosti“ a o škodlivosti Matice lidu (srov. *Spol.* III, str. 24); *Byronové... nemohli vidět ženskou jíst* — podle Antha (*Byron* — George Gordon B., 1788—1824);
- 314: *sice se přijde na Taaffa* — viz vysv. k str. 120; *nemají se provozovat „entreakty“* — srov. přílohu NL 21. září 1890, rubrika *Hudba*, „*Orkestr a entreakty*“, podepsáno -ter (*entreakt* — hudební vložka /zpěv, balet, pantomima/, vyplňující přestávky mezi jednotlivými jednáními);
- 315: *celá naše posavadní česká politika* — srov. vysv. k str. 8 a 248;
- 316: *Časopis výstavní* — s podtitulem *Zprávy spolku architektů a inženýrů v Království českém*, vydávaný Spolkem architektů a inženýrů jako čtrnáctideník od 1. srpna 1890 do konce r. 1891 za redakce Jana Kouly a Alberta Velfíka;
- 317: *volapük* — umělá řeč vynalezená r. 1879 švýcarským farářem J. M. Schleyerem; *lingvo esperando* — esperanto, umělý jazyk nazvaný podle pseudonymu svého tvůrce varšavského lékaře L. Zannenhofa Esperanto (mající naději), vytvořený r. 1887 se slovními základy z jazyků románských a germánských, řečtiny a latiny; srov. *Spol.* V, str. 518; *lingvo internacia* — mezinárodní jazyk; *tlupa amerických Indiánů* — skupina cestující po Evropě a předvádějící život Indiánů, vedená siouxským pohlavárem Rocky Bearem;

- 318: „výstavní velký sbor hudební“ — osmdesátičlenný (nevojenský) orchestr, který měl hrát jen vážnou, symfonickou hudbu pod vedením Karla Bendla;
- 319: *plán vystavět... nějaké české divadlo* — družstvo Národního divadla oznámilo v březnu 1890 výstavnímu výboru, že má v úmyslu zřídit na výstavišti arénu s restauračními místnostmi, kde by se mohly provozovat hudební produkce; z finančních důvodů pak od tohoto záměru ustoupilo; arénu na výstavišti realizoval divadelní ředitel Pištěk; *ballon captif* — upoutaný balón; *Schrammeln* — šraml, smyčcový kvartet s průvodem tahací harmoniky, oblíbený zvláště u Vídeňáků; *Wurstelprater* — vídeňský zábavní park; *Eolova harfa* — strunný nástroj podobný loutně, rozechvíváný větrem;
- 320: *pro krajany „druhé národnosti“* — srov. vysv. k str. 153 a 248; *Rieger, Mattuš a Zeithammer... podepisují „smíření“* — viz vysv. k str. 248 a 254 (Antonín Otakar Zeithammer, 1832—1919, přední staročeský politik); *Oujezdská brána* — stála pod Petřínem, v místech, kde končí Hladová zeď a dnešní Vítězná ul.; *k „Egenberkům“* — v blízkosti Kinské zahrady a kasáren Julia Fučíka (dnešní ul. V lesíčku) byla u domu knížat z Eggenbergu velká zahrada, kde se konávaly poutě; *starý Veselý* — viz str. 374; *s „ženou“* — srov. vysv. k str. 92 a DK I, str. 297—298 a III, str. 28;
- 322: *není ... rozmaru v české mysli* — srov. vysv. k str. 8 a 248; *z Rabelaisova Gargantuy* — z úvodu k prvnímu dílu (viz vysv. k str. 277);
- 324: *Sára Bernhardtova* — viz vysv. k str. 66; *Fédora? nebo Theodora?* — postava z dramatu Victoriena Sardoua (1831—1908) Théodora; *bude... hrát Kleopatru* — v Shakespearově hře Antonius a Kleopatra;
- 325: „české sušenky“ — viz vysv. k str. 17; *Der Handschuh* — Rukavička; *Ľ. A. Kment* — patrně pseudonym E. Schranky (viz vysv. k str. 258 a dále str. 363); *Brückenkunde* — Pojednání o mostech;
- 327: *Anna* — viz vysv. k str. 53; *německý Götz* — G. von Berlichingen, ústřední postava stejnojmenného dramatu Goethova z r. 1773, odbojník proti církevní a světské šlechtě; *Konrád* — postava z Raupachovy činohry Mlynář a jeho dítě;
- 329: *starý ovčák Vavák* — František Jan V. (1741—1816), rolník a rychtář v Milčicích u Poděbrad, lidový písmák, sběratel a básník, autor Paměti; *slíbené dílo „o české chalupě“* — Zíbrtova (viz vysv. k str. 112) „Česká chalupa“ jako ukázka lidového umění byla pak přitažlivým exponátem jubilejní výstavy;
- 330: *v Thomayerově Českém ovoci* — viz vysv. k str. 228;
- 332: *Vischer* — Friedrich V. (1807—1887), něm. estetik, hegelovec; *cherchez la femme* — hledejme ženu;
- 333: „Pestré cesty...“ — „...po Čechách prací Matěje Broučka a společníků“, povídky Svatopluka Čecha z r. 1891;
- 334: *pan Selig* — viz vysv. k str. 68; *Medik dr. Koch objevil zase bacila* — Robert Koch (1843—1910), něm. lékař, r. 1882 objevil a vypěstoval

- bacil tuberkulózy, na cestách po Africe objevil původce cholery; NL 26. listopadu 1890 přinesly zprávu, že se jeho lék proti tuberkulóze zkoumá v předních vídeňských laboratořích; *Bileamův osel* — oslice varující lidským hlasem mezopotámského proroka Bileama, který měl na rozkaz moabského krále zaklít Židy přiblíživší se na své cestě z Egypta do země zaslíbené k moabskému území; *Evropin býk*, *Ledina labuť* — viz vysv. k str. 103; *Vismavitrova kráva* — Vismavitra, indická legendární postava; *Alexandriův Bucefal* — Bucefal, oblíbený kůň Alexandra Velikého (který jej sám zkrotil a tím naplnil proroctví, že krotitel Bucefala bude nástupcem Filipovým); provázel jej všude až do Indie, kde sešel stářím; na místě, kde byl pochován, dal A. vystavět město Bucefale;
- 335: *šamrle* — nízká stolička;
- 337: *jdou kanonýři ...k maltezákům na Malé Straně* — do kostela Barbory (viz vysv. k str. 13) na Maltézském náměstí;
- 339: „*tanec je modlitba nohou*“ — narážka na biblické vyprávění o Davidovi, který po vítězství děkoval bohu tancem; *Měšťanská beseda* — viz vysv. k str. 272; *osmnáctiletá neteř moje* — Hilda nebo Gabriela Tichá, dcera Aloise Tichého (viz vysv. k str. 175); *aliance* — druh kadrily (čtverylky);
- 340: *Český šermířský klub* — Klub šermířský v Praze 1, Poštovská ul. (předseda Fr. Thun); *Vilímkova Praha* — viz vysv. k str. 259;
- 341: *když jsem v Bulaku u Káhiry procházel se staroegyptským muzeem* — viz vysv. k str. 284 a OC, Masr el Kahira, str. 142—163; *herma* — sloup s hlavou nebo poprsím význačné osoby; *saurius* — prase;
- 342: *svatý Antonín*, „*praotec všech poustevníků*“ (251—356); rozdal svůj majetek a žil asketicky většinu života na poušti; *svatý Monon* — poustevník a mučedník ze 7. stol.; *dr. J. E. Bílý* — viz vysv. k str. 180; *C. Bloemaertova skulptura* — holandského mědirytce Cornelia B. (1603—1684); *Humor in Preußens Geschichte* — Humor v dějinách Pruska; *Pepuš* — Johann Christoph Pepusch (1667—1752); „*dizionario*“ *florentinské Accademia della Crusca* — slovník italské akademie věd ve Florencii, založené v 1. pol. 16. stol. a zreorganizované Napoleonem I. podle pařížské Academie française;
- 343: *Bedřich Veliký* (1712—1786); *Byl jsem ...v srbském Bělehradě* — srov. OC, Bělehrad, str. 305—309; *Ida von Düringsfeld* (1815—1876), něm. spisovatelka a překladatelka do češtiny; se svým mužem Otto von Reinsbergem vydávala národopisné práce (Sociální postavení prasat v Kalábrii v Etnografických kuriozitách, srov. DK IV, str. 10—11);
- 344: *infans lacteus* — kojeneček; *Benátská biblí* — rukopisná bible z r. 1506; *Georg Christoph Lichtenberg* (1742—1799), něm. fyzik a osvícenský spisovatel, autor satir a aforismů; *Vermischte Schriften* — Různé spisy;
- 345: *Antonius Anthus* — srov. vysv. k str. 35; *Galenus* — Galenos z Pergamu (129—199), proslulý osobní lékař římských císařů, autor

- četných spisů o medicíně; *Boleslav Jablonský* (1813—1881), psal lyriku sentimentální, vlasteneckou a didaktickou; *Nožička z Krče* — řezník pověstný tím, že se sepral v Krči s Němci;
- 347: „*arch sčítací*“ ... *při konskripci* — na 31. prosince 1890 stanovila rak. vláda sčítání obyvatelstva;
- 348: *Němci vynalezli... gilotinu* — zavedena ve Francii podle návrhu franc. lékaře Ign. Guillotina za vlády direktoria (viz vysv. k str. 40); byli jí popravováni odpůrci revoluce; *kolega „-a“* — Vilém Ryba (1849—1907), redaktor NL, ve fejetonu „Žijeme v době tak nepoetické...“ z 18. prosince 1890; *spis Reinsberga - Düringsfelda* — viz vysv. k str. 343; *Mannhardt* — Johann Wilhelm Emanuel M. (1831 až 1880), Zibrtem (viz vysv. k str. 112) často citovaný autor národopisných prací, zvl. díla *Baumkultus der Germanen und ihre Nachbarstämme* z r. 1875 (Kult stromu Germánů a jejich sousedních kmenů); *Strackerjan* — Ludwig S., něm. národopisný spisovatel minulého století;
- 349: *je Komenský „pedagog německý“* — srov. DK III, str. 174; *princ Waleský* — viz vysv. k str. 67;
- 351: *Nádavky vyšly... pro Štědrý večer z módy* — mlynáři a pražští obchodníci s moukou se usnesli zrušit novoroční dary pekařům a místo toho jim věnovat peněžitou částku ke společenským účelům;
- 352: *oktáv* — viz vysv. k str. 302;
- 353: *lancouch* — klacek;
- 354: *k proslulému starořeckému skupení* — k mramorovému skupení, provedenému společně řeckými umělci Agesandrem, Polydorem a Athenodorem ze školy rhodoské, hlavní ozdobě Vatikánu, nalezené r. 1506 u Říma, představující smrtelný zápas trojského kněze Laokoonu a jeho dvou synů s dvěma hady, seslanými na L. bohy za trest, že varoval Trójany před dřevěným koněm; *Mám přítele...* — srov. vysv. k str. 406;
- 355: *Juliina kojná* — chůva ze Shakespearova *Romea a Julie* (II, 2);
- 356: *Zelinka* — Karel Z. (1835—1865), lokálkář a zpravodaj NL, Nerudův spolupracovník a přítel; „*do Moskvy*“, *hospůdky naší* — U města Moskvy na rohu Provaznické ul. a Můstku; *Paiümann* — Anton P. (zemřel 1870), pražský policejní ředitel pověstný nenávisť vůči Čechům;
- 357: *Leibniz* — Gottfried Wilhelm L. (1646—1716), něm. polyhistor, matematik, jeden ze zakladatelů filosofie něm. osvícenství 17.—18. století;
- 358: *na jubilejní výstavě* — viz vysv. k str. 258;
- 359: *Vloni byla potopa* — viz str. 298 a vysv.; *po potopě... se... pije* — narážka na biblické vyprávění (1. kniha Mojžíšova 9, 21) líčící, jak se Noe při práci na vinici opil; *u přítele doktora P., horlivého sběratele* — snad u JUDr. Jana Podlipného, viz vysv. k str. 26; *Bonus vinum est* — Dobrý víno je;

- 360: „*pobít deset tisíc*“ *Filištinů* — viz vysv. k str. 295; *pomoci z neskonale bryndy* — viz vysv. k str. 248; *konskripční archy* — viz vysv. k str. 347;
- 361: *Rosa Thea* — čajová růže; *tamburovaný* — zdobený vyšíváním; *k Březnovskému* — k rukavičkáři Václavu B. v Liliové ul. 6 na Novém Městě; *do Besedy* — na ples Národní beseda (viz vysv. k str. 21); „*un homme élégant*“ — elegantní člověk; *un homme et le gant* — člověk a rukavička; *z Vilímkových Humorů* — viz vysv. k str. 194;
- 362: *petent* — prosebník, žadatel; „*Kéž bych co rukavička...*“ — Romeova slova z druhého jednání (2. výstup);
- 363: *dr. Schránka* — viz vysv. k str. 258; „*ve své kráse věčně stejný*“ — obměna vstupních veršů Hálkova Alfréda;
- 364: *Cyrus* — Kýros (zemřel 529), zakladatel staroperské říše;
- 365: „*Když jsme se vraceli z Frankrajchu*“... — Nerudův otec Antonín N. (1784—1856) sloužil šestadvacet let u 1. pluku polního dělostřelectva hraběte Künigla; *pefel* — rozkaz (podle němč.); *Josefplac* — náměstí Svatojosefské, viz vysv. k str. 85; *písně „helské“* — srov. Erben, Prostonárodní české písně a říkadla, oddíl Písně a říkadla výroční; *rodina Chlumeckých* — František Václav Ch., cukrář a perníkář na Královské třídě 129;
- 366: *bývalého papežského území* — 29. března 1861 byl Řím prohlášen hlavním městem Itálie a papežský stát, do té doby samostatná država římskokatolická, ztratil většinu dosavadní rozlohy; v září 1870 byl pak přivtělen k Itálii; *pars infidelium* — část nevěřících, věrolomných;
- 368: *generál vévoda Marlborough* — John Churchill M. (1650—1722), angl. vojevůdce a politik z války o dědictví španělské; *Alba* — A. Fernando Alvarez de Toledo (1507—1582), krutý špan. vojevůdce a státník, vyslaný jako místodržící do Nizozemí v l. 1567—73 k potlačení buržoazní revoluce; *Domine reverendissime...* — Nejvznešenější pane, dej mi milodar; *Gott verdamme mich* — Bůh mě zatrat; *O. v. Reinsberg* — viz vysv. k str. 343;
- 369: „*černá garda*“ *londýnská...* — srov. DK IV, str. 10; *Frankfurter Zeitung* — přední německý demokratický (a proti Prusku zaměřený) deník vycházející v letech 1856—1943; *Francesco Crispi* (1819—1901), it. buržoazní politik, ministerský předseda v l. 1887—91, 93—96; *král Umberto* — Humberto I. Rainer Carlo Emanuelo (1844—1900), it. král od r. 1878;
- 370: *Fidlovačka* — viz vysv. k str. 43; *Zámecká* — tančírna a hostinec ve výletní nuselské zahradě v bývalém zámku Jana Josefa Vrtby (dnes Na Zámecké v Nuslích); *rabulista* — tlučhuba, žvanil (podle lat. rabula); *V. Josef Pokorný...* „*básník z boží milosti*“ — kutnohorský švec Josef Václav P. (vl. Pokorný-Pikulík, 1842—1933), básník samouk, epigon Havlíčkův; v červnu 1890 vyšly jeho písně *S troškou do mlýna*; *Notre temps a réhabilité l'acrobatie* — Naše doba

vzkřísila akrobacii; citát z úvodu ke knížce *Artisten-Lexikon...* (Artistický slovník, biografické poznámky o slavných krasojezdcích, krotitelích, gymnastech, akrobatech, klaunech atd. všech zemí a dob), vydané H. W. von Otto v Düsseldorfu, nakladatelství Karl Kraus, r. 1891; většina dalších údajů je odtud a z knihy *Signora Domina Der Zirkus und die Cirkuswelt*, vydané nakladatelstvím S. Fischera v Berlíně 1888; obě měl Neruda ve své knihovně;

- 371: *bankista* — kočovný artista, vystupující na jarmarcích; *pista* — manéž;
- 372: *princ Reuss-Köstritzký Jindřich XX.* — Köstritz Heinrich XX. (vzdal se jména prince R.-K. a byl přijat do panského stavu jako „Harry Freiherr von Reichenfels“); *Alfréd Pallavicini* — zemřel 1886; *Anny de Marees van Swinderen-Janssen* (nar. 1857 v Holandsku), jezdila vysokou školu; *Cagliostro, mnich sicilský* — vl. Giuseppe Balsamo (1743—1795), slavný kouzelník z Palerma, byl původně mnichem; *Casti, bosák jeruzalémský* — P. Casti, it. původu, do r. 1862, kdy odešel s hostujícím cirkusem, mnich v řádu bosáků v Jeruzalémě; později gymnasta a majitel divadla Varieté ve Francii; *Filipka Tourniairova* (1780—1852), nejkrásnější a nejslavnější krasojezdkyně všech dob, manželka slavného cirkusového ředitele Jacquesa T. (1772—1829); *klaun Viol* — Ludovico V. (1800—1890), nejslavnější klaun všech dob; *Jakovlev* — petrohradský milionář; *Hugues Le Roux* — pařížský redaktor a autor první klasické práce o cirkusu (Cirkusové hry a jarmareční život); *Dalséme* — A. J. D., zasvěcený pozorovatel a znalec franc. artistického světa (Cirkus pěšky a na koni); *gotajský kalendář* — G. almanach, rodopisná šlechtická ročenka, vydávaná nakladatelstvím Parthesovým v Gotě od r. 1763; *Kraus* — Karl K., düsseldorfský nakladatel, u něhož vycházely knihy a časopisy (Der Artist!) s cirkusovou tematikou;
- 373: *Viktor Silberer* (nar. 1846), známý sportovní spisovatel, odborník na aeronautiku, chov koní a atletiku, vlastnil a vydával časopis *Allgemeine Sportszeitung* (Všeobecný sportovní časopis); *Dissenato* — G. F. A. Fischer (nar. 1862), rychlokreslič, hudební imitátor, kouzelník a akrobatický klaun; *Tom Belling* — slavný klaun a nejlepší představitel augusta v 2. pol. 19. stol.; *bareback* — bez sedla; *Gobert* — G. Belling, proslul skoky přes koně;
- 374: *Jean Deburau* — Jean Baptiste Gaspard D. (1796—1846), franc. pantomimik českého původu, slavný představitel pierota; *rodina Veselých* — srov. str. 320; *Kejšík a Kvalič* — Otto Franz Keyschnick (1849—1887), známý klaun, a Qualitz (zemřel 1870), původně malíř pokojů, pracoval u různých světových cirkusů nejprve jako voltížér, pak jako klaun; *Beránek* — Josef B. (1. pol. 19. stol.), akrobat, založil r. 1819 první český cirkus, který za vedení jeho syna Emanuela dosáhl jako Národní cirkus velké popularity; srov. DK IV, str. 40; tamtéž i o maď. krasojezdci *Slezákovi*, který se proslavil

- zejména žokejským skokem (skok na koně ze země); *Josefa Vítkova* — manželka cirkusového ředitele *Františka Němečka* (1815—1860, pův. z Valašského Meziříčí) a matka krasojedkyně *Františky Němečkové* (nar. 1838), manželky *Ignáce Soboty* (nar. 1831); *klaun Ronns* — Albert R. (nar. 1862), známý také jako tanečník na chůdách; *Drásal* (1841—1886); v *Artistenlexikonu* uveden jako známý obr z Holešovic na Moravě; *loutkář Kopecký* — Matěj K. (1775 až 1847); *Fric Schwiegerling... loutkář německý* — Fritz S. (2. pol. 19. stol.), též známý provazolezec z Magdeburku;
- 376: *I. tah 15. října 1891...* — tahy výstavní loterie; první výhra v ceně 100 000 zl byla brilantová a perlová souprava zhotovená u J. Rummla (viz vysv. k str. 239), druhá stříbrné šperky a náčiní vážící dohromady 1 q čistého stříbra; *Chváliv výstavní kapesní šátek* — od Albrechta Ch., obchodníka módním pánským zbožím a prádlem na Ferdinandově třídě (Národní) č. 39;
- 377: *Ľ. R. Gerlický* — pražský klenotník a zlatník, zhotovitel granátového zboží, Příkopy č. 39; *H. Innwaldovou dílnou* — Herrmanna Inwalda, majitele klenotnictví, zlatnictví a hodinářství na Příkopech 7; *Václav Němec* (1845—1924), stříbrník a zlatník (Eliščina — dnes Dlouhá tř. 5), poslanec, živnostenský a národohospodářský pracovník; *V. Šebor* — Vincenc Š., klenotník a zlatník na Příkopech č. 6; *riviéra* — náhrdelník; *solitér* — diamant (nebo jednotlivě zasažený větší drahokam); *v čísle tam prvním* — u Seliga, viz vysv. k str. 68;
- 378: *snář... Štorchův* — vydaný Karlem Boleslavem Š. (1812—1868); *polmíč* — pumlič; *kabalisté* — viz vysv. k str. 14; *alexandrínská škola* — filosofická škola budující své učení na magii čísel;
- 379: *Když zemřel Pius IX.* — viz vysv. k str. 26; *Když dosedl hrabě Schönborn na arcibiskupský stolec pražský* — kardinál František Sch. (1844—1899) v r. 1885;
- 380: *utrius medicinae* — veškeré medicíny;
- 381: *jubilejní výstava* — viz vysv. k str. 258; *sto říšských rad* — v druhé polovině května probíhala tu rozpočtová jednání, zvláště bouřlivá v rezortu ministerstva vyučování; 27. května Taaffe (viz vysv. k str. 120) ostře odmítl český požadavek českého úředního jazyka a důrazně postuloval upevnování centralistické prosincové ústavy; *sto válečných předpletek...* — napětí mezi Anglií a Portugalskem v koloniální otázce (zamýšlené připojení jihoafrického Matabelska se zlatonosnými ložisky k Portugalsku) a královny ústupky Anglii vyvolávaly vládní a občanskou krizi; za občanských bouří v Chile proti presidentu Balmacedovi došlo v hlavním městě a přístavu Valparaisu ke rvačce mezi námořníky severoamerického parníku Baltimore, při níž byl jeden námořník zabit; incident vyvolal nebezpečí otevřeného válečného konfliktu; *Sapfó* (asi 600 před n. l.), největší řecká lyrická básnička; *dr. Dvořák* — Rudolf D. (1860—1920), zakladatel české

- orientalistiky; *Háfiz* — Šamsuddín Muhammad H. (asi 1325/26 až 1389), perský lyrik; *Šehrzáda* — vypravěčka pohádek Tisíce a jedné noci;
- 382: *Sládek v těch svých Starosvětských* — Josef Václav S. (1845—1912) v Starosvětských písničkách, báseň Fialky kvetou na jaře;
- 383: *Anakreón* — viz vysv. k str. 156; *svatá Růžena Viterbská, svatá Kasilda, svatá Alžběta* — Rosa V. (zemřela 1252), jeptiška, na obrazech rozděljuje koš s chlebem mezi chudé; Kasilda (zemřela 1126) ze španělského Burgosu, jako atribut má růži v klíně; Alžběta — viz vysv. k str. 156; u Veselého dcera uherského krále Andreama, manželka Ludvíka Hessenského (zemřela 1231), na obrazech s růžemi v náručí; o všech třech se vyprávěla legenda, že chléb, který rozdávaly chudým, se změnil v růže;
- 384: *v radnici brémské* — srov. MC, str. 120 a n.; *o neděli Laetare* — viz vysv. k str. 41 a str. 247; *benediktini... zachovali nám řecké a římské klasiky* — jedna z nejstarších a nejvýznamnějších západoevropských řeholí (k nám uvedena sv. Vojtěchem); byli předními rozšiřovateli víry, vzdělanosti a umění; zakládali školy, vyučovali mládež a pořizovali opisy latinských a řeckých klasiků a církevních otců; jejich kláštery vynikaly bohatými knihovnami a uměleckými sbírkami; patřil jim klášter v Emauzích; „*daxlové*“ mají *kachní zobák* — ...narážka na ptakopysky (*daxl* — jezevčík) a klokany;
- 385: *Paestum* — staré jihoitalské město nad zálivem moře Tyrrhenského s velkými zříceninami, kolem nichž kvetou proslulé růže dvakrát do roka; *G. Dittrich* — viz vysv. k str. 126;
- 386: *Journal amusant* — pařížský módní žurnál; *roku 1889* — o světové výstavě pařížské, viz vysv. k str. 144;
- 387: „*egyptská rána*“ — podle biblického vyprávění byli Egypťané stíháni různými pohromami (kobylinky, žízaly, mor, vředy) za to, že neuvěřili Mojžíšovi, že má z příkazu božího vyvést Židy z Egypta; *dr. A. E. Brehm* — Alfred Edmund B. (1829—1884), něm. zoolog a cestovatel, autor díla *Život zvířat*;
- 388: *krásná Fryna* (4. stol. před n. l.), pověstná hetéra, milenka sochaře Praxitela a malíře Apolla; *Xenokrates* (396—314), řecký filosof, žák Platónův; *nynější náměstí Mariánské* — dnešní náměstí primátora dr. Vacka v Praze 1, do 17. stol. zvané ryneček Matky boží na Louži; *W. W. Tomek* — viz vysv. k str. 115;
- 389: *Fischart* — Jan F. (1545/50—asi 1590), něm. satirický básník; *Goethe o bleše a ženské* — Faust, scéna V Auerbachově sklepě v Lipsku (Mefistofelova píseň o bleše); *volapük* — viz vysv. k str. 317;
- 390: *herbe aux puces* — bylina na blechy;
- 391: *Wallenštejn* — Valdštýn, viz vysv. k str. 127; zde patrně nářezka na Schillerovo drama Valdštýnův tábor; *ševiotový* — z hrubší vlněné látky s vazbou do šikmých proužků; *fonograf* — viz vysv. k str. 100; *traktér* — hostinský; *Journal des Débats* — pařížský libe-

- rálně republikánský deník vycházející od r. 1789, jehož spolupracovníky byli přední spisovatelé jako Chateaubriand, Girardin, Jules Janin;
- 392: *nám vzala loni voda* — viz str. 298 a vysv.; *deklinální maximum* — největší vzdálenost;
- 393: *Muzeum* — viz vysv. k str. 78; „*breberie*“ od „*Štajgrů*“ ... — pivovar, viz vysv. k str. 201; *breberka* — kořalka; „*Kaptýf*“ *puk* — ballon captif, upoutaný reklamní balón Kysibl, řízený nadporučíkem Vilémem Vondruškou a jeho dvěma pomocníky, jedna z výstavních atrakcí, praskl 16. června ve výši 1000 m a zřítíl se; naštěstí se jeho lanoví zachytilo na střeše holešovické továrny a nikomu se nic nestalo; *kanonýři mne brali tatínkovi z rukou* — srov. vysv. k str. 365; Nerudův otec byl tehdy domovníkem v kasárnách sv. Jiří na Hradě;
- 394: *do Slabec k babičce* — viz vysv. k str. 63; *šajnový groš* — papírový; *Bezovka* — zahrada s výletní restaurací na Žižkově, Všehrdova 1; *šinákl* — dlouhá těžká veslová loďka s tupou zádí a plochým dnem; *Cirknické jezero* — viz str. 95 a vysv.; *Po Kanalazzu v Benátkách* — po Kanálu Grande; viz vysv. k str. 284 a Benátská zrcadla II (Canalazzo), OC, str. 213—217; *Po Zlatém Rohu v kaiku* — srov. OC, Cařihrad IV (Na sladké vody evropské), str. 24—32; *Podél istriánských a dalmatských břehů* ... — srov. OC, str. 265—280, Náčrtky istriánské; *traghet* — veslová loď; *v Kolči* — Cholči, obci u Slaného; *v Orientu* — srov. OC, Studie orientální, str. 47—61; *v Bosně* — OC, str. 281—304, Podél Uny III; *zprávy o „elektrické dráze“* — provoz na Křižíkově elektrické dráze z Letné Oveneckou ulicí na výstaviště byl zahájen v polovině července 1891;
- 395: *Berliner Börsenzeitung* — Berlínské burzovní noviny; *Frankfurter Zeitung* — viz vysv. k str. 369; *Weser Zeitung*, *Würzburger Anzeiger* — Veserské noviny, Würzburský oznamovatel, místní deníky; *hrůzy „siciliánských nešpor“* — vzbouření lidu proti nenáviděnému Karlovi z Anjou, který se r. 1266 zmocnil království obou Sicílií; bylo vyprovokováno chováním vojáků vůči lidem, kteří se na velikonoční pondělí 30. března 1282 ubírali k večerní mši; *dostanou z pražského kasina po pohlavku* — kasino v Jungmannově ul. 27 bylo střediskem pražské něm. buržoazie;
- 396: *v Prutzově garibaldiánské baladě* — Robert Eduard P. (1811—1872), básník, kritik, dějepisec a literární historik (Garibaldi Giuseppe, 1807—1882, it. revolucionář, sjednotitel Itálie); *pařížské oběti gilotiny* — srov. vysv. k str. 348; *Antonín Štrauch* (1831—1877), humoristický spisovatel, jeden z prvních redaktorů Humoristických listů;
- 397: *Antonín Dvořák jmenován „doktorem hudby“ v Anglii* — 16. června 1891 prohlášen „čestným doktorem“ university v Cambridgi po velkých úspěších v Anglii (Stabat Mater, Svatební košile, Sv. Ludmila); *princezna Waleská* — nejstarší dcera královny Viktorie,

- pozdější císařovna něm. a královna pruská, manželka císaře Bedřicha III. (viz vysv. k str. 47), Viktorie Adelaide Marie Luisa (1840—1901); *Ovocná ulice* — viz vysv. k str. 38;
- 398: *Schau, das ist...* — Podívej se, to je rozkošné. Ach ty můj (bože); *miluju švestkový knedlík... knedlíky vůbec* — viz str. 51—54; *měchura* — velký koláč; *dr. E. M. Schranka* — viz vysv. k str. 258; *paní de Sévigné* — Marie de Rabutin Chantal, markýza de S. (1626 až 1696), dvorní dáma za Ludvíka XIII., a její dcera Františka Margareta, zaujímající významné místo ve společnosti a literárních kruzích; *La Fontaine* — Jean de L. (1621—1695);
- 399: *v pražských Slupech zahradu* — v Praze 2, Na Slupi 16 byla tzv. Společenská zahrada České jednoty pro zvelebení zahradnictví;
- 400: *Rezinky v nejslavnostnějším* — 11. října svátek Terezie; „*první výstavní tah*“ — viz vysv. k str. 376; *pan hrabě Zedtwitz* — Karel Maximilian Z. (nar. 1844), velkostatkář a poslanec konzervativní šlechty, president zemědělské rady, byl předsedou výkonného výboru zemské jubilejní výstavy; *Hynaisův génius na plakátech* — Nerudovi se nelíbil, srov. Dop. II, č. 759 (Vojtěch Hynais, 1854—1925, slavnostní dekorativista a portrétista, účastnil se výzdoby Národního divadla — opona, alegorické kompozice schodiště — a velký význam v jeho díle mají i plakáty a diplomy);
- 401: *vajkslovka* — višňovka; *Ústřední matice* — viz vysv. k str. 168;
- 402: *médisance* — pomluva, klep; *Birmingham* — středisko světového průmyslu v kovovém zboží;
- 403: *Slavín* — viz vysv. k str. 171; *herma* — viz vysv. k str. 321; *fonograf* — viz vysv. k str. 100; *hlas Mošňův* — viz vysv. k str. 197; namluvil v té době pro výstavištní fonograf několik výstupů; *Daleká cesta má* — viz vysv. k str. 281; *Pojď, milá sem...* — citáty z Večerních písní, Závěš z Falkenštejna, z Čelakovského Ohlasu písní českých a Kollárovy Slávy dcery;
- 404: *na „Fišerku“* — srov. str. 171; *Měšťanská beseda* — viz vysv. k str. 272; *v Zíbrtově Kuchařství* — viz vysv. k str. 112; kniha vyšla v r. 1891;
- 405: „*Česká dvorská korunovační kancelář*“ — narážka na obnovené historické právo Českého království stvrzené korunovací rakouského císaře za českého krále, tak jak je požadovala deklarace českých poslanců;
- 406: *přítel Mühlstein* — August M. (1820—1902), finanční úředník, Nerudův důvěrný přítel; bydlel na Malé Straně ve Vlašské ul. čp. 349; *Tycho de Brahe* (1546—1601), dánský astronom ve službách Rudolfa II.;
- 407: *Herlosson* — Jiří Herloš (1802—1849), česko-německý romantický spisovatel (viz i vysv. k str. 248), oblíbený v Čechách pro své husitské romány; *leta padesátá* — období Bachova absolutismu;
- 408: *Krolmus* — viz vysv. k str. 289;
- 409: *Soviel Striche...* — Tolik čárek, kolik jednotek; *Nehmen wir die*

- „Fünf“ — vezměme pětku... nebo vezměme osmičku; *Etruskové* — praobyvatelé Itálie, kmen sídlící v dnešním Toskánsku, zabývající se rolnictvím, výrobou zbraní, bronzových předmětů, který ve 3. stol. před n. l. podlehl Římanům; *Staroitálie slavjanská* — pseudo-vědecké dílo Kollárovo o dávných obyvatelích Itálie z r. 1853, dokazující, že i sem pronikli Slované; *šlakové bačkory* — ušité z ostřížků;
- 410: *Der Mensch versteht...* — Ten člověk ale vůbec ničemu nerozumí; *Sprache ohne Worte* — Řeč beze slov; *Rudolf Kleipaul* (nar. 1845), něm. spisovatel, zabýval se hlavně filologií a přírodními vědami (*Das Leben der Sprache und ihre Weltstellung* — Život jazyka a jeho postavení ve světě); *alinea* — řádek; *skát* — druh karetní hry; *ve Valečkově kněhkupectví* — viz vysv. k str. 20; *u Petzolda* — u Václava P., v restaurantu plzeňského pivovaru;
- 412: *Když navrhujete výstavu starých panen* — viz str. 403;
- 413: *gratisexemplář* — exemplář zdarma;
- 414: *na Michelangelova orohatělého Mojžíše* — sochu sedícího Mojžíše od Michelangela Buonarrotiho (1475—1564); pojmenování „rohatý“ vzniklo neporozuměním hebrejskému textu; *Jupiter Ammor* — spr. Ammon, zobrazovaný s beraními rohy stočenými kolem uší; *interview je módou* — v souvislosti s jubilejní výstavou;
- 416: *Hagenbeck* — Karl H. (1844—1913), obchodník se zvířaty a dodavatel zvěře, později majitel velkého zvěřince a cirkusu.